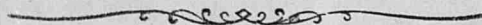

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL VI.

1 APRILIE 1872 — 1 MARTIE 1873.

Redactor: JACOB NEGRUZZI.

I AȘI.
TIPOGRAFIA NATIONALA.
1873.

TABLĂ DE MATERII.

		Pagina.			Pagina.
Poesii.					
<i>Alecsandri V.</i>	Dumbrava Roșie, poem istoric.	50		Vrednicia femeilor tr. din Schiller	204
	Resbunarea lui Statu-Palmă, legendă	137	<i>P.</i>	Traduceri din Anacreon	358
	Ana Doamna, legendă	416		Zalogul, tr. din Schiller	205
<i>Beldiccanu A.</i>	Moșii—Duminica Mare	385		Impărțirea pământului tr. din Schiller.	205
	Leagănul; Apusul soarelui; Țarina	386	<i>Y.</i>	Moartă?... Al meu ș'al tău... Cursul vieții tr. din Fischer	134
	Busuiocul	387		Enigmă — tr. din Schiller.	134
<i>Bodnărescu S.</i>	Ce, poate fi, va fi	15	<i>Z.</i>	Mii de mii de stele	418
	Călător pe-a lumii valuri	16	Istorie.		
<i>Cugler Matilda</i>	Durerea	115		Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi de <i>V. Alecsandri</i>	1
	In natură, Ochi ca noaptea..., In nopți blânde.	192		Studii asupra atârării sau neatârării politice a Românilor in deosebite secole de <i>G. Panu</i>	151, 193, 193,
<i>E minescu M.</i>	Egiptul	261		Despre istoria critică a Românilor de B. P. Hăjdău, de <i>G. Panu</i>	262, 309, 397, 451
<i>Hăjdău B. P.</i>	Ovid la Gurele Dunărei, tr. din Ovid.	430		Notițe istorice de <i>A. D. Xenopol</i>	134
<i>Negruzzi Iacob</i>	Prolog la Copii de pe Natură	116	Filosofie.		
<i>Naum A.</i>	Elegia IXX. tr. din A. Chénier.	319		Aforisme pentru înțelepciunea în viață, tr. din Schopenhauer de <i>T. Maiorescu</i>	289
	Idila IV. tr. din A. Chénier.	320		Depre cartea: Filosofia în Lyceu de I. P. Florantin, de <i>M. Străjan</i>	418
	Libertatea, idila III. tr. din A. Chénier	322	Novele și Narațiuni.		
	Orbul, idila I. tr. din A. Chénier	388		Sermanul Dionis, novelă de <i>M. Eminescu</i>	329, 378
	Omul tr. din Lamartine	425		Zina Zorilor, poveste de <i>I. Slavici</i>	91
	Idila XVI tr. din A. Chénier	465		Ileana cea Sireată, poveste de <i>I. Slavici</i>	226
	Elegia XXVI tr. din A. Chénier	468		Florița din Codru, poveste de <i>I. Slavici</i>	341
<i>Niculescu S.</i>	Unei Călugărițe	418		Ileana Cosinzana poveste de <i>M. Pompiiu</i>	17
<i>Pogor V.</i>	Versuri sub <i>Melancolia</i> lui A. Dürer	417	Studii Literare.		
	Crășmărița tr. din Virgil.	358		Un manuscript în versuri a Mitropolitului Dosoteiu de <i>Dim. A. Sturza</i>	157
<i>Pompiliu M.</i>	Suvenirul tr. din Lamartine	430		O corespondență literară între I. Eliarde și Const. Negruzzi de <i>A. D. Xenopol</i>	177
<i>Șerbănescu T.</i>	Epistola	232			
	Sonet	233			
	Noctu	353			
	Reminiscență.— În raze de aur	354			
	Ghitara tr. din V. Hugo	354			
<i>Strajan M.</i>	Nis și Eurial tr. din Eneida lui Virgil	272			
<i>Stefaniu S. V.</i>	Pădurea Bucovinei	467			
<i>Vărgolici S.</i>	Duhul cel Reu, legendă	303			
	Isolarea tr. din Lamartine.	48			
	Valea tr. din Lamartine	71			
	Lampa tr. din A. Chénier.	133			
	Ischia tr. din Lamartine	172			
	Speranța tr. din Schiller.	204			

	<u>Pagina.</u>
Alecsandru Chrisoverghii, de <i>I. Negruzzi</i> .	355
Alecsandri, de <i>G. Vărnăv Lăteanu</i> . . .	365
Poesiile populare culese și întocmite de Alecsandri de <i>G. Vărnăv Lăteanu</i> .	405
Mișcarea Literară în România liberă de <i>A. D. Xenopol</i>	67
Ceva despre literatura populară de <i>A. D. Xenopol</i>	174
Alecu Russo de <i>V. Alecsandri</i>	437
Resumatul prelegerilor populare ale Societ. Junimea an. VIII.	33, 73, 126

Critică literară și științifică.

Direcțiunea nouă de <i>T. Maiorescu</i> . . .	214, 253
Despre „Transacțiuni Literare și științifice” de <i>S. Vărgolici</i>	72
Despre „Convorbiri Economice de Jon Glăia de <i>A. D. Xenopol</i>	31
Contra ortografiei impuse de Ministeriu, scoalelor Române de <i>V. Burla</i>	41
Comentariile lui Cesar în traducerea Dl. <i>C. Copăcineanu</i> de <i>S. Vărgolici</i>	305
Fulga, roman original al D-lui Gr. H. Grande de <i>A. D. Xenopol</i>	322
Explicarea Codicelui civil a D-lui C. Eraclide de <i>V. Tasu</i>	431

	<u>Pagina.</u>
Chronicele României ed. II. editate de D. M. Cogălniceanu, de <i>A. D. Xenopol</i>	379

Descrieri.

Itinerariul în Istria din hărțile lui Ioan Maiorescu	117, 139, 183
---	---------------

Diverse.

Despre stenografie și necesitatea ei, de <i>Cernescu</i>	61
Ion Eliad Rădulescu †	89
Scrisoarea D-lui S. Slavici către redacțiune	90
Neculai Schelitti †	168
Dimitrie Bolintineanu †	313
Vocabular istriano-român din manu- scriptele lui Ioan Maiorescu.	249, 284, 393
Din scrierile D-lui Alecu Russo	442
Scrisoarea lui T. Maiorescu către redacțiune	287
Prelecțiuni populare	436
Bibliografie 48, 88, 136, 176, 200, 262, 360, 387, 369 468.	

CONVORBIRI LITERARE

Apare la 1 a fiecărei luni.

Abonamentul pe un an pentru România liberă 1 galben; pentru Austria 6 fi; pentru Germania de Nord 1 galben, pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Franța și Spania 20 franci.
Abonamentele se fac numai pe un an întreg; în Iași la Tipo-Litografia Națională și la redacțiune, în București la librăria Soccec et Comp.; în toate celelalte orașe din România la biourile postale.

INTRODUCERE LA SCRIERILE

lui
CONSTANTIN NEGRUZZI *)

I.

Pentru a judeca și a prețui meritul unui autor, trebuie a cunoaște bine timpul în care el a scris, gradul de cultură a limbei în care el a fost îndemnat a scrie, și dificultățile de tot soiul prin care geniul său și-a făcut

drum pentru ca să easă la lumină. Să vedem dar în ce epocă C. Negruzzi a creat pe *Aprodul Purice* și pe *Alecsandru Lăpușneanu*, acest cap d'operă de stil energic și de pictură dramatică, în ce epocă el a tradus cu atâtă măiestrie *baladele lui V. Hugo* și a compus acea colecție de *Pecate ale tinereților* ce sunt de natură a pune pe C. Negruzzi în pleiada de frunte a literatorilor români.

A sosit pe lume într'o țară liberă și civilizată este o mare favoare a soartei; a găsi în acea țară o limbă cultă și avută pentru a-și exprima ideile și simțirile, este un avantaj imens pentru acei chemați a culege lauri pe câmpul înflorit al literaturii. Un geniu musical are facilitatea de a produce efecte admirabile de armonie atunci când el posedă instrumente perfecționate; un cultivator harnic și priceput are posibilitate a produce mănoase recolte pe locuri deschise ce au fost nu de mult acoperite cu păduri spi-noase; însă dacă meritele aceluși muzic și ale aceluși cultivator sunt demne de laudă, nu se cuvine oare cunună de lauri aceluși care a inventat și perfecționat instrumentele armoniei, nu se cuvine un respect plin de re-

*) NB. Scrierile lui Constantin Negruzzi ne mai găsindu-se de vânzare la nici o librărie din țară, fiii repostatului autor anunțase de cât-va timp că vor să-i retipărească operele complete. A trebuit însă să treacă un timp îndestul de lung pentru compilarea tuturor scrierilor, care pe când autorul era încă în viață, nu au fost nici odată întrunite toate. D. Soccec et Comp. librar-editor din București luând asupra-și laudabila sarcină de a scoate la lumină scrierile tuturor autorilor Români mai vechi care sunt considerați ca întemeitorii literaturii naționale, au propus fiilor lui Constantin Negruzzi de a edita în două volume și scrierile părintelui lor, pe lângă acele ale lui Alexandri și Bolintineanu. Propunerea fiind primită cu mulțămire, în curând vor apărea două volume care vor cuprinde toate scrierile lui Constantin Negruzzi. La această nouă și completă edițiune, D. Vasilie Alexandri a scris o prefață interesantă, care cuprinde tabloul credincios al epocii în care Constantin Negruzzi și desvleea activitatea sa literară, prefață pentru a cărei publicare în coloanele foaiei noastre, sperăm că ne vor fi recunoscători cetitorii.

Red.

cunoscință curajosului pionier care a abătut pădurile selbatice și a pregătit pământul pentru holdele viitorului?

Demnul de multă regretare C. Negruzzi, a fost unul din acei pionieri literari din România, care a inzestrat patria lui cu produceri atât mai prețioase că ele au fostu rodul unui timp contraru dezvoltării spiritului.

Eată unu tablou fidel al timpului in care C. Negruzzi a viețuit, a luptat, a produs. El va părè fabulos in ochii oamenilor tineri din generația actuală, ănsè mulți sunt ăncă in viață care il vor recunoasce și-l vor declara exact. Acel tablou arată societatea semi-orientală in care C. Neguzzi s'a găsit rătăcit chiar la primii pași ai juneței sale, el ce aveà o inimă ferbinte și un spirit luminat de razele soarelui occidental.

II.

In capul guvernului un Domn eșit din monstruoasa împreunare a suzeranității Turcesci cu protectorul Rusesc, un soiu de pașă purtând chiveră moscălească, puternic, despoticu, despunèud de profunda supunere a locuitorilor țerii, incunjurat de o temere respectuoasă, și însuși tremurând dinaintea unui firman din Constantinopoli, tremurând mai mult dinaintea unei simple note din Petersburg, tremurând ăncă și mai mult dinaintea împărătescului consul al Măiestăței Sale Neculai Pavlovici. Acel Domn, deși infașat *pro forma* in pelincile Reglementului Organicu, deși față cu o putere legiuitoare numită: *Obșteasca obicinuită Adunare*, semana cu un arbor mehanic de la care atărnau toate ramurile administrative, financiare, judecătorești și chiar bisericesci, ramuri desti-

nate a hrăni trunchiul prin sucule ce absorbeau din vinele țerii. El făcea și desfăcea Mitropoliți și Episcopi după *cuvința sa*; El numea funcționarii Statului pe termen de *trei ani* in care aceștia aveau tacit invoirea de a se imbogăți prin ori-ce mijloace; El da ultimul veto in materie de procesuri; El era censorul arbitrar a ori-ce produceri intelectuale, a ori cè aspirări liberale; el prin urmare suspenda pentru cel mai mic pretest foile ce se incercau a respândi gustul literaturii, (presa politică fiind mărginită numai in dare de samă a balurilor de la curte și a ceremoniilor din zioa Sf. Neculai). El in fine stavila sborul gândirii după placul seu, și ades infunda chiar pe gânditori la o monastire, fără nici o formă de proces alta decât prin o simplă poroncă verbală dată Agăi de oraș.

La picioarele tronului se inșira treptat o boerime împărțită in diferite clase.

Clasa I, poreclită grecesce *Protipenda*, fiindcă era compusă de cinci ranguri inalte: Logofeți mari, Vornici, Hamani, Postelnici și Agi, care singuri aveau dreptul de a purta barbe. Ea forma o bogată oligarchie de căte-va familii Greco-Române ce-și atribuisse de la sine calificarea de aristocrație, calificare ne bazată nici pe fapte glorioase, nici pe moștenirea titlurilor ca la celelalte corpuri aristocrate din Europa occidentală. Totuși in aceea clasă și numai in sinul ei Domnul alegea Consilierii sei și funcționarii mari ai Statului. Astfel Miniștrii, Președinții Divanului Domnesc, Generalii miliției, etc., nu puteau fi alți boeri decât numai acei din Protipenda, și chiar tinerele odrasle din tulpina *evghenistă* pășeau triumfal peste toate treptele ierarhiei

pentru ca deadreptul să intre in posturile de Ispravnici și de Vornici de Aprozi.

Clasa II, formată de ranguri secundare, precum: Spatari, Bani, Comiși, Paharnici, etc., era mult mai numeroasă ănsă totodată și mărginită in aspirările ambiției sale. Din corpul ei in adevăr eșeau *diacii de Vistirie*¹⁾ cei mai iscusiți, cei mai cu *bun condeiu*, ănsă rare-ori, chiar după mulți ani de serviciu, un favorit al soartei parvenea a se furișa in mândra Protipenda, și acolo sermanul era supus la supliciu lui Tantal. Deși acum era boeru cu barbă, deși tolerat in *ecpaeaoa privileghiata*,²⁾ el făcea zimbre privind cu jale la jilțurile Ministeriale, căci nu-i eră permis să aspire decât la modestul scaun de *șef de masă sau cel mult la scaunul de Director de Minister!*

Clasa III, *milită cu cinuri* (ranguri) de Slugeri, Șatrari, Medelniceri, Ftori-Vist, Ftori-Post, etc., era mișină de *Cinovnici*, funcționari subalterni, care umpleau cancelariile și mănjeau conțuri groase de hârtie vânăată cu *do-claduri, otnoșanii, anaforale*, etc., scrise cu *slove* incalcate unele deasupra altora, căci pe atunce literele latine erau tot așa de cunoscute in neamul latin a Românilor ca și hieroglifele Egyptiane sau ca semnele alfabetului Chinez. Clasa III, visă la splendoarele boerilor clasei II, neputând inchipuirea ei să se redice până la înălțimea olimpică a clasei I, și isbutea din când in când a se acăța de poalele antereilor boerești.

După boerime, veneau breslele negustorilor și a meseriașilor, lipsite de ori ce drept mu-

nicipal, ănsă foarte exploatate de funcționarii Agiei și Eforiei. Singura prerogativă ce le mai rămăsese consista intru a presenta Domnului la anul nou o pâne mare și sare. Aceste bresle au dispărutu sub vëlul năvălitor al Jidovilor alungați din Rosia și din Austria.

In fine se perdea in umbră, in părăsire, in ignoranță poporul!... poporul șerbit boerului, poporul pe capul cărui toți erau stăpâni, toți: vatavi, arendași, proprietari, slujitori, cenușeri, țircovnici, revisori, sameși, ispravnici judecători, Directori, Miniștri, Domn, Sultan și Impărat!... poporul supus la *beilicuri*, supus la biruri, supus la dare de flecăi la oaste, supus la bătae cu biciul, supus la supliciu lui fumului prin temnițe, espus la toate capriciile crude a soartei, la toate miseriile morale și fizice, plecat la toți, fie indigeni sau străini, sărăcit, injosit, cuprins de groază din copilărie până la moarte, și neapărat de lege nici măcar in contra crimelor!

Ear după acel popor Român, in fundul tabloului rătăcea un neam de origină străină, căzut in robie, gol, nomad, batjocorit, desprețuit: *Țiganii numerați pe suflete*, proprietate monstruoasă a statului, a boerilor și chiar a sfinteii Biserici, ingenunchiați sub biciul, plumbuit al Nazirului, vânduți la mezatu ca pe vite, despărțiți cu violență de părinții și de copii lor, schingiuiți crunt de unii proprietari ce se intitlau creștini cu frica lui Dumnezeu, puși in obezi, in sgarde, de fer cu coarne purtând zurgălăi!... Țiganii asupra cărora puternicii zilei esercitau dreptul arbitrar de viață și de moarte; Țiganii care reprezentau spectacolul inforător al sclăviei negre, precum țeranii Români reprezentau șerbirea albă!

1) Funcționarii Ministerului de Finanțe.

2) Cuvânt turcesc ce insemnează: *partia*.

Și între clasele privilegiate și întru acele dosmoștenite un cler ignorant, superstițios, ingrașat cu mana averilor monastirești, aplecat mai mult la plăcerile lumești decât la smerenia apostolească; un cler care în loc de a căta să apropie turmele între ele prin cuvinte de frăție, în loc de a exercita un sacerdotiu sacru și mângăitor, conform moralei lui Christos, prefăcuse sfântul potir în cupă de plăcere și talgerul de naforă în disc de parale.

Așa dar, în vârful scării sociale un Domn cu topuzul în mână și cu legea sub picioare; pe treptele acelei scări o boerime ghiftuită de privilegiuri, bucurându-se de toate drepturile, până și de ilegalități și scutită de ori-ce îndatorire către țară; alături cu acea boerime un cler ¹⁾ a cărui șefi, veniți de la Fanar și din bizuniile muntelui Athos, se desfătau într'o viață de lux trândavă și scandalosă; ear jos, în pulbere, o gloată cu cerbicea plecată sub toate sarcinele! sus, puterea egoistă, jos, șerbirea și miseria fără protecție, și totul mișcându-se într'o atmosferă neguroasă de ignoranță, de susperstiții, de pretenții, de lacomie și de frică.

III.

După această răpide ochire asupra întregului tablou, să examinăm acum unele părți în detaliu și să studiem țara în privirea morală, socială și intelectuală.

Moralitatea pe la 1828—40 consista mai mult în observarea unor practici religioase, în îndeplinirea unor datorii de creștini, pre-

1) Vom detașa din acest trist tablou imagina îngerească a Mitropolitului Veniamin, care a fost espreșia cea mai pioasă și cea mai fidelă a moralei creștinești.

cum se înțelegeau atunci acele datorii, adică: în mergerea regulată la biserică duminicile și zilele de serbători, în dare de leturgii, în facere de paraclisuri prin case, în ofrande de pască și oue roși în sâmbata Paștelor, în trimetere de bucate și băntură osindiților din închisori, la ajunul serbătorii numită Moșii, și mai cu samă în împărțășenii anuale. Țnsă adevăratele principiiuri a moralei lui Hristos erau destul de negrijite.

Mituirea, departe de a fi considerată ca un delict, sau ca un *pecat* cum se zicea atunci, intrase adânc în obiceiuri, grație corumperei de moravuri lățite în țară prin fatala domnire a Fanarioților, și producea pe lângă lefi, venituri sigure și permise funcționarilor. Ea forma rodurile cele mai mănoase din ramurile administrației și a justiției, astfel că un *slujbaș* al statului care în trei ani de serviciu nu-și făcea avere, cădea sub disprețul guvernului. Insuși clerul se indulcea de peccatul mituirii prin fabricarea plătită de preoți și protopopi, și mai cu samă prin înlesnirea despărțeniilor pronunțate de *Dicasterie*.

Schinguirea țeranilor și a țiganilor făcea parte din obiceiurile zilnice, și era o prerogativă a proprietarilor atât de absolută, încât dacă s'ar trezi din morminte toate nenorocitele victime care au pierit în schingiuiri aplicate lor fățiș, ne-am înspăimânta de acel nour de umbre sinistre ce au ramas ne resbunate!

Și ănsă... oamenii care comiteau acele delictive și crime nu erau răi la suflet, nu erau cruzi în natura lor, ci dincontra erau blânzi, generoși, iubitori de saraci, dar aveau dreptul de cruzime și îl esercitau fără a avè conștiință de fapta lor criminală, fără grijă de

respondere, fără teamă de pedeapsă. Astfel era timpul, astfel era starea morală a societății. Inimi bune, fapte crude!... și cum putea fi altfel când pe stradele orașelor se petrecea adese-ori un spectacul ce era de natură a le impietri: Un nenorocit, gol până la șale, legat cu o frânghie lungă și mănânat din urmă de Gavril calăul, precedat de un *darabancic*, incunjurat de slujitori cu săbiile scoase, tremurând, șovăind, oprit la toate respintenele stradelor, lungit la pământ, bătut de Gavril cu un harapnic, apoi ear sculat pe picioare cu sila, și ear pornit pe strade pentru ca să fie ear bătut mai departe!

Laissez passer la justice du Roi!

Lasăți să treacă dreptatea Domnească!

Deschiderea cu plată a frontierelor țerii la năvălirea jidovilor alungați din Rosia și din Austria devenise unu isvor de bogăție nu numai pentru funcționarii subalterni de pe la hotare dar și pentru alți personaje de pe treptele cele mai nalte a societății: *Toleranța* acordată lor de a specula miseria poporului prin desvoltarea fatală a patimei beției, era un al doile isvor de inavuțire pentru autoritățile ținutale, și *periodica exploatare* făcută asupra *lipitorilor străine* prin amenințări de isgonire, un al treile isvor care producea sume colosale oferite pe tablale de aur...

Desproprietăria rzeșilor ajunsese o manie incuragiată și ajutată chiar de brațele puternice ale administrației și justiției (?). Mulțime de procesuri se iscau din senin in contra acelor nenorociți moșneni, se aduceau in implinire prin măsuri arbitrare, caliceau mii de familii pentru ca să ingrașe unu vecin căftănit, și produceau uneori scene foarte dramatice.

Un proprietar mare și atotputernic avea alătura cu moșia lui niște rzeși intețiți, care țineau la pământurile lor, dreaptă avere intemeeată pe hrisoave Domnești.— Ori ce propunere din parte-i pentru schimb sau vnzare remăsese fără rezultat. Ce se întâmplă? Iutr'o zi, *ispravnicul ținutului* insoțit de o ceată de *slujitori*, aduse un plug si, urmând poroncilor ce priimise de la Iași, ordonă a trage brazdă prin mijlocul pământului rezeșesc. Boii pornesc, ferul plugului incepe a lăsă o brazda neagră in urmă-i, când dintr'un redou apropiet se ivesce o româncă naltă, ce purta un copilaș la sin. Ea vine sumeată in fața ispravnicului, depune copilul dinaintea boilor și ȃice : De vreme ce ați venit hoțește, ca să ne luați moșia strămoșească, na! trageți brazda peste copilul meu, pentru ca să nu rămăe pe lume peritor „de foame la ușele străinilor! „

Toți statură increminiți!.. afară de Ispravnic, care răcnl infuriat la slujitori să dee copilul in lături :

— Nu ve atingeți de el, că-i amar de capul vostru! strigă Româncă, și in adevăr odată se ved eșind din rediu vr'o doue sute de țerani inarmați cu topoare și coase. Ei veneau răpede și amenințători cătră *părintele* Ispravnic, dar acesta, negăsind de cuviință a-i aștepta, își luă ceata și se făcū nevezut: La oarba! la oarba! strigau Românii din urmă, rizend de spăima lui, și astfel ei remaseră stăpâni pe moșia lor până la anul viitor.

De pe atunci s'a respândit in țară cântecul Rezeșelor ca un semn caracteristic al timpului.

Frunză verde de scumpie,
Ard'o focul rezeşie!
Eu chiteam că-i boerie,
Şi-i numai o sărăcie!
etc. etc.

Legăturile de familie erau in genere strinse şi bazate pe simţirile de dragoste între soţi şi de respect din partea copiilor către părinţi. (Respect manifestat zilnic prin sărutatul mânei şi prin multe mici nuanţe in obiceiuri casnice, despărute astăzi din societate.) Căsătoria, considerată ca una din tainele cele mai sacre a legii creştineşti, se consolida sub scutul credinţei, şi prin urmare multe menajuri erau adevărate modele de bună înţelegere, de bună purtare şi de bun traiu. Din nenorocire lesnirea *fructuasă* cu care sfântă Dicasterie din mitropolie deslega ce era legat de sfânta Biserică, a fost principala cauză a multor desparţenii din acea epocă. Alte doue cause nu mai puţin importante au contribuit a ajuta pe Dicasterie in traficul seu

- 1) Căsătoriile silite, după placul părinţilor, fără nici o considerare pentru dorinţa copiilor.
- 2) desproporţia de educaţie ce exista între generaţia femească şi cea bărbătească.

In adevăr, inceputul civilisaş ei il datorim sexului frumos (termen foarte potrivit pentru damele societăţii de la 1828 care au fost inzestrate cu o frumuseşă proverbială). Ele mai înainte au priimit o educaţie ingrijită in pensiunile din Iaşi şi chiar in institute din străinătate, învăţând limbele franceză şi germană, studiând musica, deprinzând manierele europene, adoptând costumele şi ideile noue, şi simţindu-se in fine create pentru a fi regine, pentru a exercita o influenţă salutară in societate, pentru a păşi triumfal

pe calea unei existenţe demne de calităţile lor fizice şi morale. — Dincontra, tinerii, meniţi a deveni consorţii lor, erau crescuţi la scolele greceşti a lui Govdala, Cuculi, Kirica, scoale in care varga şi chiar falanga serveau de mijloc de emulaţie pentru învăţarea verbului *tipto, tiptis*. Simţul de demnitate personală remănea astfel ucis sub falangă, dar elevul devenea Elin desevirşit.

Afară de câteva excepţii, acei tineri remăneau in păturile nesciinţei precum remăneau in antereele orientale şi nu erau in stare de raspunde nici la visurile poetice, nici la aspirările sufleteşti ale gingaşelor soţioare ce se vedeau aruncate in braţele lor prin o absolută autoritate parintească. Din aceasta nepotrivire de idci şi de simţiri năşteau o mie şi una de scene desplăcute pe care sfânta Dicasterie le exploata in beneficiul ei. Desparţeniile, ajunse astfel la unu grad de necesitate socială, se inmulţeau, şi au mers tot inmulţindu-se mai cu samă după intoarcerea in ţară ai tinerilor crescuţi in străinătate. Sub o aparenţă de imoralitate, societatea işi lua nivelul seu moral, căci inteligenţele dezvoltate prin o educaţie egală, şi inimele de o potrivă simţitoare se apropieau, şi pe ruinele căsătoriilor silite formau noue, libere şi trainice legături.

IV.

In privirea socială spectaculul nu era mai puţin curios.

Averile fiind încă neatinse de cangrena camesei jidovesce, deşi foarte espuse la pericicolul jocului de cărţi, al stosului introdus in ţară de ofiţerii moscali, permiteau boerilor un comfort de un lux cu totul oriental. Iaşii nu devenise încă prada Evreilor şi a-

fară de Beilic care forma un soi de ghetto, toate celelalte mari artere a le oraşului erau locuite de boeri, de negustori şi de meseriaşi Români. Pe strada mare, în duşenile Mitropoliei doi Evrei *) vindeau mărfă de Lipsca şi în toate casele cu două rânduri, în care astăzi se plodescu fiii lui Israil, trăeau familii odinioară avute şi puternice, astăzi ruinate şi chiar dispărute.

Comfortul consista în belşugarea *Camarii* şi a *gefghirului* cu feluri de meselicuri, dulceţuri, vutce etc, toate fabricate în casă sub privigherea cucoanelor *gospodine*, căci pe atunci *gospodăria* deşi cuvânt slavon, exprima însă o calitate ce făcea gloria Românilor. Luxul se manifesta prin mulţimea servitorilor, mai toţi Țigani, prin scumpetea blanelor, a şalurilor turceşti şi a hainelor de mătasă, prin frumuseţea cailor eşiţi din hergheliile ţerei, prin eleganţa echipăgelor cu patru cai, şi prin Arnăuţii îmbrăcaţi în dulămi aurite, care din ostaşi Domnesci ajunseseră a fi potiraşi, şi din potiraşi slugi de paradă acăţate dindărătul caleştelor.

Atelajul cu patru cai, *faleturi*, părea însă a fi o prerogativă a Clasei I, căci o cucoană din starea II permiţându-şi într'o zi a eşi la primblare cu faleturi, a produs un mare scandal şi a păţit o mare ruşine. I s'au tăiat hamurile de la caretă în mijlocul stradei.

Depe acest incident comic se poate lesne întrevedea mulţimea nuanţelor distinctivă ce existau între diferitele clase a societăţii, nuanţe în gesturi şi intonaţii protectoare din partea celor mari către cei mai mici, nuanţe în alegerea locurilor şi a persoanelor la ba-

luri, acei din starea I dănuind împreună în fundul salonului, ear ceilalţi lângă uşa în sunetul asurzitor a lăutarilor sau a muzicii militare, nuanţe în proprietatea lojelor de la teatru, boerii mari ocupând exclusiv rândul numit *bel-étage*, nuanţe comice, însă caracteristice chiar în purtarea, în convorbirea şi în corespondenţa unora către alţii.

Aşa de pildă un boerenaş de starea III saruta poala antereului unui Logofet mare; boerul de starea II îi săruta mâna, acel intermediar între ambele clase îi saruta peptul, ear cei deopotrivă în ranguri se sărutau pe barbe. Cel mic sta în picioare cu giubeoa strinsă la peptu şi într'o postură umilită dinaintea Logofetului; altul, ceva mai căftănit se punea cu sfiala pe un colţu de scaun, după mai multe imdemnări quasi-poroncitoare; altul avea dreptul de a şede pe jilţ, şi altul pe divan. Cel mic, adresându-se către puternicul zilei, îi zicea: *milostive stăpâne, măriia ta, luminarea ta*; altul întrebunţa cuvintele greceşti: *evghenestate, eclambrotate, file* etc, le care magnatul răspundea *arhonda, frăţică, sau mon cher*, după persoane. Cel mic scria celui coborît cu hîrzobul din cer: „*sarutându-ţi tălpele sunt al mării tale pre plecat şi supus rob*, şi-i se răspundea cu uu: *al d-tale gata*, ear formula: *al d-tale ca un frate* se usita numai între egali. Chiar damele aveau un vocabular adhoc, cele mai mici în ranguri dând celor mai mari titlul de *cucoană* şi priimind în loc un simplu: *kera mu*.

Pe lângă aceste nuanţe care impetruiau tabloul relaţiilor sociale, mai erau şi altele nu mai puţin comice şi ridicule, precum forma şi proporţiile calpacelor boereşti, numite şlice sau işlice, precum prerogativa de a se

*) Unul numit Cioară şi celalalt Leiba Grosul, născuţi în ţară, şi cunoscuţi de întreaga societate.

inchina pe la icoane și a lua naforă la biserică înaintea tuturor, (trufie grotescă chiar în locașul lui Dumnezeu unde toți oamenii sunt deopotrivă), precum dreptul de a fi ras pe cap și la ceafă de bărbier-bașa, bărbierul domnesc, precum obiceiul oriental, de a fi redicat de subsuori pentru a sui scările, precum favoarea adeseori scump plătită de a lua dulceți, de a be cafe turcească și de a fuma ciubuc la curte! etc. etc.

Mărimea șlicelor care deabea se țineau în echilibru pe creștetul boerilor, arata înălțimea rangurilor, așa unii purtau calpăce mici și rotunde de pielică de miel, alții jumătăți de șlicuri cu fund verde de postav*) ear Protipendiștii se coronau cu oboroace atât de colosale încât nu se găsea în Iași radvan destul de încăpător ca să conție doi Logefeți mari în costumul lor de paradă. Când o păreche de Postelnici se urca în aceeași caleașcă, șlicele lor erau espuse a se turti sub desele caramboluri ce făceau între ele pe stradele podite cu grinzi de lemn,**) și pentru a le feri de o deformare inevitabilă, bieții boerii se indemnau a rămâne numai în fesuri, așezând baloanele lor pe banca de dinainte a trăsurei. Nimic nu putea fi mai comic decât acea *sintrofie* de capete fără șlice și de șlice fără capete.

De pe timpul acela a remas câteva fragmente de un cântec popular.

Ciocoșul, boer mic
Poartă șlic cât unu mirtic.
Evghenistul oboroacă
Unde șoarecii se joacă... etc.

*) Vestitul Barbu lăutarul a purtat toată viața asemenea șlic.

**) Din această cauză stradele se numeau poduri.

Precăt dar damele societății prezentau aspectul unui buchet gracios, elegant, seducător, pe atât consortii lor formau un grup asupra cărui Orientul, și mai bine zicând, Fanariotismul suflase o ceață bizară. Precăt *ele*, cu spiritul desvoltat, cu inima plină de aspirări frumoase, străluceau de luciul civilizației, pe atât *ei* rămăseseră acoperiți de vechia rugină. Crescuți în idei de mândrie boerească, victime acelui sistemu fanariot de corumpere care avea drept țel și efect degenerarea Românilor, nimicirea demnității personale, și stingerea simțului de patriotism în sinul lor, *ei* nu puteau înțelege progresul omenirii decât ca o pășiire pe calea averii și a onoarelor. Trist rezultat al influenței unui șir de guverne bastarde care de un secol se abătuseră ca niște corbi hrapitori, ca niște omizi otrăvitoare asupra țerelor noastre. Orientul ne trimitea ciuma, Fanarul ne adusesese gangrena morală, mai fatală decât toate epidemiile ucigătoare, și din acea gangrenă se născu *Ciocoismul*, se născu *umilirea servilă*, se născu *lingușirea trădătoare*, se născu *ambitia egoistă*. și toate celelalte stafii funeste care și până astăzi există pîntre Români de și ăanse acum tupilate și ascunse.

Ciocoismul indemnă a fi mare cu cei mici și mic cu cei mari; el avea obraz de săftian, după vorba Românilui, primea zimbînd insulte cât de grave și chiar palme, fără a simți nevoe de vre o satisfacere. Acele palme se spălau cu apa din ibric, căci duelul introdus în societate de tinerii crescuți în Germania și Franța, inspira o groază salutară ce nu-i da drept de împămîntenire. *Ciocoismul* bine exercitat își da însuși diplomă de *ischiuzarlic*, (dibăcie) servind de treapta spre acățare, și

atât de puternic el rodea semënța bună din inimă, cât devenise din injosire o înalțare, din rușine o fală. Mulți erau care declarau în gura mare că sunt: Ciocoi de casa cutăru boier mare... și mulți îi pizmuiau!

Politica Ciocoismului consista în ferventă adorare a numelui Impăratului Rusc, în vizite dese la consulat, în ambiția de a juca vistul sau preferanța cu D-1 Consul, spre a câștiga nu banii, ci protecția lui. Ear mica opoziție compusă de câțiva competitori la tron, adresa în taină memoare la Petersburg sau jalbe la poartă, cerând intervenții străine; zic în taină, căci dacă manoperele sale perveceau la urechea Domnească, întreaga opoziție era trimisă la monăstire spre pocăință. Servilitatea, ciocoismul, sub mască de fineță diplomatică, făcuse din camera deputaților anticamera Domnului, compusă de reprezentanți devotați orbește guvernului. Aleși prin varga magică a corumperei electorale, eșiți din urne prin un nemol de decreturi de boierii, și de *rânduiri* în *slujbe*, clociți sub o atmosferă de intrigi, de promiteri, de amenințări și de hatiruri, ei deveneau umiliții satiliți ai tronului, și bun sau rău, folositor sau păgubitor țerei, ei votau cu entuziasm tot, ce li se presinta de sus. Apoi cuprinși de recunoștință, adresau acturi de mulțămire Părintelui Patriei pentru *patrioticeasca sa obblăduire*, harăzindu-i drept recompensă pe lângă lista civilă și economiile bugetului anual, ofrandă depusă pe altarul patriei!

Serbarea cea mai solemnă pentru ciocoism era zioa de sf. Neculai, ilustrată cu ceremonii la curte, vizite oficiale la consulat, Te-Deum la Mitropolie, sunări de musică militară, descărcări de tun, (*exista numai unul*)

bal mare la Palat și luminație în oraș. Pe strade se înălțau transparente cu portretul-caricatură al Impăratului, ear pe împrejurul lui ardeau cu palalae balerce de păcură și sunau din cobze bande de lăutari.

Cât pentru vre o serbare națională nici nu se pomenea căci simțul de naționalitate, pentru cei mai mulți amorțise de tot, și pentru un mic numer de *patrioți*, nu se întindea mai departe, decât până la hotarele țerei. Stranie prefacere a lucrurilor, stranie schimbare a oamenilor! Cine ar crede, privind țara de astăzi, că acum treizeci de ani o mare parte din ideile, simțirile și principurile moderne care au prins rădăcină adâncă în societatea noastră, erau litere moarte, ba chiar lipseau și cuvintele din limbă pentru exprimarea lor, așa:

Onestitatea nu găsea un substantiv analog în jargonul ce se vorbea, cuvântul *omenie*: (*om de omenie*) fiind desprețuit ca un termen usitat pînre țerani. Unui om onest se zicea pe grecește *timios*, sau *om de treabă*... de care treabă?

Amorul propriu era poreclit *flotimie*, și prin o bizarerie limbistică, mita sau *rușfetul* rusesc se chiama *flotim*.

Onorul.. cinste!

Gloria.. slavă!

Libertatea.. slobozenie!

Românismul avea un înțeles insultător pentru tagma *evghenistă*, căci o apropia de clasa locuitorilor de la țară: „Român e țeranul, eu sunt boier Moldovan.” declamau cu mândrie elevii lui Cuculi și Kiriac.

Unirea? Un vis nevisat încă de nime.

Independența? alt vis ingropat în mormintele lui Stefan cel mare și Mihai viteazul.

Egalitate, libertate? utopii eșite din sinul Goliei și menite a duce pe utopiști earrăși in Golia, dacă ar fi existat asemenea vizionari.

Și precum sacrele principiuri de drepturile și de îndatoririle omului in societate zăceau sub păcla ignoranței, asemenea și limba, și literatura și artele frumoase se resimțeau de influența păclei. Barbaria turcească, corumperea grecească, și dese ocupări rusești, lasaseră urme deplorabile in moravurile și in spiritul societății, și caracterul ei Român despăruse, precum dispăre pământul sub zapada erneli. Soarele României era palid și fără caldura națională! Limba pastrată cu sfințenie de străbunii noștrii și de popor devenise un *tutti frutti* impestrițat cu vorbe grecești, turcești, rusești și franceze. Sub domnirea pașalelor ea se corcise cu *ogeaguri*, cu *calemgii*, cu *taclituri*, cu *muchelefuri*, cu *chefuri*, cu *temenale*, cu *huzmeturi*, etc. sub Fanarioți se incuscrise cu *evghenii*, cu *filotimii*, cu *takis-mata*, cu *evglendisiri*, cu *aporii*, cu *filo to heri*, cu *istericale*, cu *baclavale*, cu *arhontologhii*, *parigorii*, etc. In fine studiul limbei franceze, introdusese in biata limbă nenumărate cuvinte terminate in *arisit*: *amorarisit*, *menajarisit*, *amuzarisit*, *pretendarisit*, *perfecționarisit*, *constituționalizarisit*. . etc.

Un adevărat Român rătăcit in societate, pe atunce, rămănea cu gura cascătă și se putea crede transportat intr'o lume cu totul străină, sau mai bine in turnul lui Babel. Ce putea fi dar literatura unui asemenea timp?

Pe la inceputul secolului s'a ivit in Moldova o pleiadă de poeți cari au lăsat urme adânci in memoria contemporanilor. Acea pleiadă compusă de Tăutu, Conaki, Beldiman,

Balșucă, Pogor, Bucșănescu, etc; toți boieri și feceori de boieri, erau inzestrați cu învățăturile clasice a limbelor elină, latină și franceză. Ei se îngănaseră cu imaginile poetice a mitologiei antice, și priimiseră totodată reflectul depărtat a ideilor volteriane pe care revoluția cea mare din 1793 le respândise in Europa; însă distanța neștrăbătută, ce exista intre patria lor și izvorul acelor idei, precum și mai cu samă poziția lor socială, îi opriră de a se pătrunde de principiile radicale a Franței. Spiritul lor lua deci o altă direcție; el se îndrepta cu tot focul tinereții pe câmpul înflorit al poeziei, câmp ce îi ducea in templul amorului.

In curând Moldova fu inundată de satire, cântece amoroase și de elegii in care Dumnezeuii mitologici, și mai cu samă Afrodita ocupau locul cel mai important, precum in poeziile franceze de la aceeași epocă. Acele *stihuri* descrieau in cadențe lungi jalnica stare a inimelor și chiar, sub forma de acrostișe indiscrete, publicau numele *zinelor* adorate.

Satirele erau foarte mult gustate căci ele corespondeau cu natura spiritului rizitor al Românilor, dar mai pre sus de toate, *cântecele de lume*, erau bine priimate, fiind cântate de lăutari la mese, la nunți, la petreceri prin grădini și prin vii.

Pe atunce breasla lăutarilor dobândise o mare insemnătate, căci fiecare boier ce posedă suflete de țigani, avea și banda sa de musicanți deprinși a suna din vioare, din cobze și din naiuri; ear diversele bande se întreceau care de care a compune melodii mai duioase pe versurile boierești, și a scoate din piepturi ahturi mai prelungite, mai pătrunz-

toare in folosul dragostei stăpânilor. Lăutarii serveau de tainici curieri ai inimilor, căci declarările de amor se făceau prin gurele lor; prin urmare un ah! sau un of! bine trăgănat plătea pungi de bani și adeseori instărea pe fericitul țigan, care posedea piept sănătos și resuflare lungă.

Astfel era obiceiul! să-l respectăm ca unul ce a contribuit la fericirea părinților noștri, și a păstrat, in lipsă de tipariu, producerile poetece a generații trecute. Acele produceri au patru caractere distincte și se impart in 1. *Căntece de lume* (poesii amoroase) 2. *Epistole* 3. *Satire* 4. *Meditatii filosofice*; însă mai putem adăogi câte-va încercări de soiul epice și câte-va traduceri in versuri din autorii străini: precum:

Plângerea Moldovii, sau *jalnica tragedie*, poem compus de Beldiman asupra revoluției grecești de la 1821.

Orest, tragedie de Voltaire, tradusă de Beldiman.

Henriada, lui Voltaire, poem tradus de Pogor.

O parte din poemul lui Pope, tradusă de Conaki.

Epistolele Elisei către Abeilard, traduse din Baur Lormian, de Conaki . . . etc. etc.

Toate aceste scrieri au meritul lor, in privirea versificării și a limbei ades mlădiată cu mult talent, dar nu au putut exercita vre o influență salutară asupra gustului pentru literatură, in epoca de care vorbim, fiind nereșpândite in public. Ele probează, că pîntra părinții noștri existau spirite cultivate destinse, ce simțeau nevoea de a-și lua sborul in sfera ideilor inalte, însă nu erau seduse de prestigiul gloriei, căci lipseau mijloacele publicității. Poeții scrieau pentru mulțami-

rea lor, precum diletanții fac musică in singuratate, și nu se ingrijeau de soarta manuscrisurilor. Consequența inevitabilă unei asemenea nepăsări a fost perderea multor din autografe care după moartea autorilor, au servit a coperi gavanoasele cu dulcetuiri. Cămara se imbogățea cu paguba literaturii.

In adevăr, demnul de laudă, Asachi, se incercase a funda o tipografie și un jurnal: *Albina Romanească*; însă acea tipografie zăcea in nelucrare din cauza lipsei de materie și biata Albină era condamnată a culege mier numai din florile grădinei domnești. Ii era oprit de a deștepta *opinia publică*, care pe la 1840 se presinta in ochii guvernului sub forma unui monstru amenințator, dar ăi era permis și chiar impus a relata numai ceremoniile de la Curte și de la consulatul Rusesc.

In adevăr Asachi publică din cînd in cînd câte o cărticică de învățătură elementară pentru școli, și câte un calendar la inceputul fiecărui an, dar și in acele publicații inocente el se găsea constrins de asprimea unei censure neinteligente. Foarfecile censurei țineau locul spadei lui Damocles deasupra capului fiecărui autor.

Desvoltarea ideilor și purificarea gustului literar se resimțeau dar foarte amar de sistemul apăsător al guvernului, și aventul scriitorilor își frîngea aripele lovindu-se de indiferința publică ca de o stîncă. Bătrânii nu ceteau decăt *viețile sfinților*, ear tinerii nu citeau nimic, desprețuind cărțile românești, și pîntra acei tineri numai un Alexandru Hrisoverghi și un Costachi Negruzzi:

rari nantes in gurgite vasto

se bateau cu mîna pe frunte, zicînd cu des-

perare ca Chénier in oara morții lui: *Et pour-tant je sens que j'ai quelque chose là!*

V.

Tabloul de mai sus va părè poate depins cu colori cam mohorite. Societatea este prezentată sub o lumină puțin favorabilă; timpul este aratat cu unu nămol de defecte și de ridicule. E drept prin urmare, să examinăm și părțile avantajoase ale tabloului, pentru ca să ne facem o idee exactă de epoca părinților noștri, epocă interesantă de care ne ținem noi inșine prin legături intime. *)

Am pretins că până la 1840 și chiar mai incoace cu câțiva ani, ideile și principurile moderne înrădăcinate astăzi la noi, nu pătrunseseră încă în țară, că societatea purta

*) Un bătrân înțelept cu care vorbeam câte odată de starea de inapoiere al timpului trecut in comparație cu progresul timpului present, (progres ce-l numea *prîpî*), imi zicea prin o zimbire malicioasă:

„Na zic ba, pe vremea mea erau multe rele; oamenii se găseau cam *turcomeriți*, procopsiții nu ampleau ulițele ca in ziua de astăzi, nu se striga in gura mare: liberta, egalita, *ketalipa*, precum strig irozii la se bătorile Crăciunului, dar cum se face că pe atunce cu slabele mijloace de care dispunea țara, cu un budget de *noue milioane de lei vechi* numai, toate lefile și pensiile erau plătite regulat, toate cheltuelile statului se găseau acoperite la sfîrșitul anului, scoalele și spitalurile se țineau in bună stare, in Iași se înființau o academie și o scoală de meserii, prin orașele din provincii se deschideau stabiliamente de învățatură publică, stradele se *pavelueau*, se luminau cu fânare; pompierii se organizau pretutindenea in cea mai bună orânduială, poduri de peatră se clădeau peste riuri, de pildă cel de pe Bahlui și cel de la Docolina, soșele foarte bune se croeau de-alungul țerii cu *mesuri economicoase*, etc. Și cu toate aceste, deși noi eram ruginiți, de și Sameșul Visteriei ținea întreaga contabilitate a statului pe o simplă coală de hârtie, nici un deficit nu se ivea la sfîrșitul anului, ba încă remănea un *prisos* pe care boierii deputați il prefăceau in *prinos* pentru Vodă? Astăzi lumea s'a civilizat mult, e adevărat, veniturile țerii sau mărit peste măsură, și însă nime nu-i plătit la vreme și deficitul budgetului a ajuns a fi spăimântător... Pentru ce? Stii pentru ce? pentru că lumea nouă e amețită de teorii, când lumea veche avea simțul practic, ce se dobăndesc la scoala experienței, ear nu la acele din străinătate.

V. A.

sigilul oriental, că spiritul și inima se lup-tau și amorțeau sub suflarea otrăvitoare a fanariotismului, că precum guvernul nu avea altă ambiție, decât cea de a fi bine văzut la Petersburg, asemenea boierimea nu avea alta preocupare decât a fi bine văzută și protegiată de guvern.

Am spus că generația *stătută* era înțele-nită in vechiurile datini și privilegiuri, fără nici o dorință, de a eși vreodată din cercul lor; vom adăogi, că tinerimea, ce represinta viitorul țerei, nu avea nici o însemnătate, nici o aspirare, nici o inițiativă și negreșit ea ar fi remas perdută in haugașul trecutului dacă unii din părinții noștri nu ar fi avut ideea de a-și trimete copii la universitățile din Franța și din Germania.

Această idee provedențială, acest act revoluționar, putem zice, a deschis porțile României la toate reformele civilisătoare ce au năvălit la noi și s'au împământenit cu o răpejune fără exemplu in ori care altă parte a lumii. Să fim drepți și să ne inchinăm cu respect și recunoștință dinaintea memoriei părinților. Ei prin traiul lor păreau a face parte din secolul XVI, dar au avut meritul sublim de a introduce in patria lor un secol nou, un secol de progres și de regenerare, secolul XIX, adus din străinătate prin copii lor. Glorie și onor părinților noștri! Ei au pregătit viitorul, unu viitor plin de frumoase promiteri, care s'au realizat in parte și din care se bucură generația de astăzi.

Acei oameni venerabili au undit in inima lor cea mai sublimă aspirare, căci ei pastrau cu sfințenie in fundul inimei calitățile moștenite de la străbuni și neatinse de gangrena Fanariotismului. Pentru acei boieri demni,

țara, numită moșie, era cel mai scump odor, cea mai sacră avere strămoșască. Demnitatea lor personală îi ținea pe picioare și amenințatori în fața puternicilor intriganți de la Fanar, simțul lor de naționalitate îi făcea a plânge, privind injosirea patriei lor căzută din culmea gloriei la rangul de un simplu pașalic. Respectul lor pentru persoana Imperatului Rusiei era isvorit din recunoștință, căci Rusia pusese capet domniei Fanarioților, ea reinviase tractările vechi a țerei cu Turcia, și dotase România cu o constituție mult mai liberală decât șartele imperiilor vecine. Ei au fost singurele coloane remase a timpului naționalității noastre; pe fruntea lor venerabilă, aurora viitorului reflecta razele sale, ănsă amar de naturele alese; de inteligențele nerăbdătoare care trăeau în așteptarea acelu viitor depărtat!

C. Negruzzi a fost una din acele naturi.

Crescut în țară sub privigherea părintelui său, el își dezvoltă spiritul, își înmulți cunoștințele prin cetirea autorilor clasici, atât elini cât și franceji, și de la sine se înfrății cu școala romantică, a căreia șef era Victor Hugo. O oprire destul de lungă în Beserabia, și Rusia de sud punându-l în relație cu vestitul poet Pușkin, gustul său pentru literatura modernă se afirmă încă mai mult, și ca prin un efect magic, el se trezi deodată cu o avere bogată de idei nouă, de poezii armonioase și de stil curat românesc. Avea sermanul, o comoară și nu se putea bucura de ea o împărți cu nime, căci împrejurul său nime nu era în stare să o prețuească la adevărata ei valoare.

Efect curios al lui de contrasturi! efect natural al sistemului de opresie! Pe când stilul general arlechinat cu grecismuri, slavo-

nismuri, francismuri, mirosia a biurocrație, modelându-se pe frasa stereotipă de: *așa precum și în urmarea celor mai sus pomenite*; pe când poezia lăncezea în versuri traganate de 16 picioare și schiopăta sub forma de ode lingușitoare către ministru, domn și împărat. C. Negruzzi traducea cu o măiestrie artistică *baladele lui V. Hugo*, și minunata poezie a lui Pușkin: *Șalul Negru*. Limba lui era corectă, versificarea armonioasă, și traducerea demnă de original.

Pe când clerul ținea într'o mână discul drăgalaș și în cealaltă fulgerile afuriseniei, C. Negruzzi îndrăznește a scrie pe *Todirică, jucătorul de cărți* *) și să traducă în colaborare cu A. Donici *Satirele Prințului Antioh Cantimir*, în care se găsesc pasagiuri ca următorul.

De vrei să fii Episcop, e'o mantie vargată
 Infășură-ți trufiă, îți pune lanț de aur,
 Sub mitră strălucită ascunde-ți capul teu
 Și sub o barbă lungă stomahul imbuibat,
 Diaconul să meargă cu cărja înainte.
 Te'ntinde'ntr'o caretă și tot blagoslovește
 În dreapta și în stânga, când ești plin de venin.
 etc.

Pe când tradițiile istorice căzuseră în uitare și faptele glorioase ale strămoșilor noștri se perdeau în întunericul ignoranței, C. Negruzzi avu nobila dorință de a deștepta simțul național prin poemul istoric: *Aprodul Purice*. Acest mic poem cuprinde tablouri de o rară frumusețe și se deosebește atât prin armonia versurilor cât și prin o energie de stil necunoscută încă până la dănsul. Inceputul e păstoral și încântător:

*) *Dacia literară* în care a apărut această năvelă a fost suspendată după reclamarea clerului și C. Negruzzi a fost exilat.

Ciocărlia cea voioasă prin văzduh se legana
Șinturnarea primăverii cu dulci oiripiri serba,
Plugarul cu hărnicie a'apucase de arat, etc.

Ear cu cât poetul intră mai afund in su-
jetul seu, versul devine oțelit, și când des-
crie lupta de pe malul Siretului intre ostașii
lui Stefan Vodă cu armia ungurească a lui
Hroirot, poemul ajunge la înălțimea epică. In
acel pasagiu poesia descriptivă produce efecte
de minune in ochii și in auzul cetitorilor prin
nechezarea cailor, prin zingănitul armelor și
mai ales prin eroismul Domnului. Se cunoa-
ște că nu fără intenție Negruzzi colora atât
de viu tabloul seu; lui ii plăcea să pue in
fața tronului imagina sublimă a lui Stefan
ca un contrast amar; ii plăcea să arăte boie-
rilor degenerați din timpul seu cum erau acei
de pe timpurile vitejiei, care in loc de a trăi
in trândăvie, știaau să moară cu sabia in mână
pentru apărarea țerei. *Aprodul Purice* a fost
o palmă dată de trecutul glorios prezentului
mișelit.

Pe când palatul domnesc era considerat ca
un soi de templu, ear Domnul ca un soi
de Budă nefailibil, C. Negruzzi avea curagiul
a scoate la lumină imagina cruntă a lui *Alexandru Lăpușneanu* și a spune boierilor un
mare adevăr: „*Poporul e mai puternic decât
boierimea!*“

Proști dar mulți! raspunde Lăpușneanu
vornicului Moțoc, in scena măcelului din
palat, atunci când poporul adunat la poarta
Curtii striga: *capul lui Moțoc vrem!* Acel
respuns al Domnului: *Proști dar mulți!* cu-
prindea in trei cuvinte o adevărată revoluție
socială. Prin urmare novela istorică fu rău vē-
zută la palat, rău priimită de boieri, însă ea
iși dobândi pe loc rangul cel mai inalt in li-

teratura română, și va rămâne totdeauna un
model perfect de stil, de limbă frumoasă, de
creație dramatică și de o necontestată origi-
nalityte.

Nu mai enumer celelalte *păcate ale timere-
țelor*, toate spirituale, atrăgătoare și plăcute
ca păcatul, însă voi declara fără nici o păr-
tinire de vechie amicie, ca valora scrierilor
lui C. Negruzzi, mare prin calitățile lor, se
măresce in proporție colosală, când gândirea
mea se repoartă la timpul de sterilitate in
care ele au fost produse. In anii de secetă
rodurile copacilor sunt mai cu samă pre-
țioase.

Bagajul literar a lui Negruzzi este mai pu-
țin voluminos, precum a fost și acel al lui
Prosper Merimée in Franția, însă câștigă in
calitate ce-i lipsesce in cătîme. El zicea:
„*mai bine vreu un armasar arăpesc decât o
herghelie tătărească, și: decât un câmp de
măcieși mai bine un singur trandafir.*“ Avea
multă dreptate și zicea un mare adevăr in
limbajul seu original, căci mai bucuroși să
fim de a poseda in bibliotecă un singur vo-
lum de *păcatele* lui Negruzzi, decât o sută de
tomuri a unor literați păcătoși.

Am asemanat pe Negruzzi cu Merimée in
privirea cătîmii operilor, acea asemănare o
găsim și in natura talentului și chiar a spi-
ritului lor. Amendoii aveau condeie de oțel
mlădios cu care știeau a cisela foarte fin
limba de care se serveau. Ei aveau deopotrivă
simțul estetic in producerile lor și posedau
acelaș farmec de narație. Ori ce intâmplare
zilnică, ori ce istorioară cât de neinsemnată,
Negruzzi știa să o presinte sub forme in-
teresante, și atât convorbirea lui variată, cât
și tactul purtării, modestia și blândeța ca-

racterului său, l'au făcut a fi mult simpatic contimpuranilor sei.

Ca om politic, deși rolul lui nu a fost insemnat, e de ajuns se amintim aice că fiind deputat sub Domnia lui Sturza Vodă, el a fost exilat de două ori la moșia sa Trifeștii de pe malul Prutului, pentru *crimul neertat*, că avea idei liberale și făcea opoziție guvernului.*)

Ănsă și diversele posturi ce a ocupat, de la simplu *diac de Visterie*, post in care intrau înainte feceorii de boieri pe atunci, până la postul de Ministru de finanțe, și cariera politică, erau contrare gustului și tendințelor sale literare. In nemolul de dele, adunate, imprejurul lui de șicana proceselor, in mijlocul lucrărilor seci de cancelarie la care a fost condamnat o mare parte din viață, el găsea timp a comite plăcute *păcate*, colaborând la toate foile ce se iveau pe orizontul literar. Astfel *Curierul de ambe sexele* a lui Iliad, *Albina* lui Asachi, *Alăuta românească*, *Dacia* lui Cogălniceanu, *Progresul*, *România literară* a lui Alexandri, *Lumina* lui Hăjdeu, și chiar *Convorbirele literare* s'au ornat cu mărgăritare eșite din și-reagul seu. Insuși repertoriul teatrului național se imbogăți cu doue piese originale care au avut mare succes pe scenă: *Doi țerani* și

*) Domnul Mihail Sturza știa a se folosi de imprejurări. Profitând de o dușmănie personală ce era in-tre Constantin Negruzzi, cel mai tână de virstă dar singurul serios opoșant din deputații adunării, și Consulul Ruseșc de pe atunci, care se amesteca in mod pre neplăcut pentru Domn in guvernarea țerei, el pe de o parte indemnă pe Consul de a cere exilarea lui Constantin Negruzzi, ear pe alta trimetea soli la Petersburg prin care se tânguea cătră împărat de Consulul Ruseșc care il șilea să calce legea fundamentală a țerei și să exileze pe deputați. Astfel el știu să obție și revocarea consulului ce-i era atât de neplăcut, și să deo o aparență de legalitate exilării deputatului a cărui cuvinte dia adunare îi desplăceau peste măsură.

Exilul unui deputat cădea in sarcina consulului Ruseșc, departarea consulului in sarcina deputatului lovit de consul in mod nelegal, Domnul își spala mânele și era nevinovat.

I. N.

cinci cărlani și *Musa de la Burdujeni*; aceeașă musă a remas un tip in panorama noastră socială. Așa dar, ca membru a Societății, C. Negruzzi a fost o individualitate marcată pinte contimpuranii sei.

Ca om politic, a fost liberal intr'un timp unde liberalismul era periculos, căci il amenința exilul.

Ca om de litere, a fost, este încă și va fi mult timp in fruntea prosatorilor Români.

Ca Român cu simțul de adevărată naționalitate, să-l lăsăm inusuși a se exprima:

„Frances, Neamț, Rus, ce firea te-a făcut,
„Pământul tēu e bine-a nu uita
„Ori cui e drag locul ce l'a născut.
„Eu, frații mei, ori unde-oiu căuta,
„Nu mai gășesc ca dulcea Românie
„De-o și hulesc căți se hrănesc in ea,
„Corci venetici! . Dar ori cum va fi, fie,
„Eu sunt Român și-mi place țara mea.

V. Alexandri.

Mircești, Ghenar. 1872.

POESII.

CE POATE FI, VA FI.

Sub gârbove zidiri de vremi muceșite,
De veacuri trecute, la creștet sdrobite,
Ce spun, când grăește gren vântul cu ele,
C'au fost mai mărețe ca luna 'ntre stele;
Ce zic, când lovite de trăsnet resună,
Că mândre și astăzi Carpatu 'ncunună—
Vezi pinte ruine păștrată 'n colori
Figură sinistră—hătrân scriitor.

Ștă rece ca zidul, deasupra-i ce zace,
Tăcut ca acesta el pururea tace;
Pe cartea 'nvechită scrisă 'n jumătate
Și mână și pană ii stau nemișcate;
Pe fruntea sa creață, pe ochiul țintit
Se vede-o gândire, de care-i robit;
Și barba sa lae, căruntele-i plete,
Ce-acopăr cu bucle gârbovele-i spete,

Sunt marturi de vremea, ce mult vremul,
De când începuse bătrănu-a gândi.
Deschisele pagini a cărții de sute
De veacuri, ca dănsul stau albe și mute,
Și nime pe lume nu este să știe,
Ce gând îl cuprinse, de stă și nu scrie.

Văzut-a el poate cum vremea *tot* strică:
Din falnici palaturi cum face nimică?
Că *tot* ce-i azi măndru și *tot* ce-i iubit
Ne spune, că'n lume a *moarte-i* venit?
Că omul de naște și *aduce cu sine*
Iubirea de lume, e numai ca mână—
Atunci când începe mai viu a simți
Dulceața vieții și dorul de-a fi—
Atunci să se vadă răpit de-acest trai?...
— Gândiri de aceste, bătrâne, tu n'ai!
Căci ție mai multe să vezi ți-a fost dat,
De când, tu, la lume privești nencetat!

Văzut'a, cum timpii din ceruri rump stele
Și'n haos le-aruncă, se joacă cu ele?
Le fac, ca să sboare, apoi le'ntănesc,
Cât una de alta cumplit se sdrobesc
Și umplu deșertul cu-a lor fărâșuri,
Ce pică adese și-aice ca sguri
Ș'aduc din nălțime pământului știre,
Că *cerul*—și dănsu-i supus la *perire*...?
Apoi întrebate, prin ceruri *ce fac*,
Nu *vreu* să răspundă, ci *pururea* tac...?
— Bătrâne! nici asta n'o poți tu gândi;
In cartea ta-i scrisă de mult și o ști!

Văzut-ai, tu, poate, că 'n lumea atinsă
De-a morții suflare *lumina se stinse*?
Că noapte adâncă de neguri eterne
De visuri lipsite pe fire s'așterne?
— Neant! ce prin sine nimic nu vestește,
Pustiu făr' de viață, ce nu se sfirșește...?
— O da! poate-aice stă gădu-ți oprit?—
In carte-ți de-aceasta nimic n'am cetit!—
Răspunde, bătrâne! răspunde ce știi,
Cu pana in mână de stai și nu scrii?

Păreții deodată cuprinși de-un fior
Cutremur' a rece din cap in picior.
Bătrânul din gânduri tresare uimit,
Din mână îi cade condeiul iubit....

„O neam! ce cu duhul străbați vecinicia,
„Și'n haos departe te duci cu urgia
„Sub care suspini!
„O inimă slabă! de ce presupui
„Perirea ș'acolo pe unde ea nu-i?
„Dece, dacă moartea pe *tine* te'nvinge,
„Crezi tu, că de *lume* se poate atinge?
„Dece ți se pare, că este perire
„Schimbarea de forme in vecinica fire?
„O neam! tu cu duhul ești mare, slăvit,
„Cu inima ănsă ești mic și robit!
„Când mintea te'nalță, simțiri te coboară
„Și astfel te primbli pe lume povoară...! \

Grăește; dar zidul deasupra-i începe
Trăsnind cu putere in două să crepe;
Și muntele pacinic se sgudue-acum,
Din vârvul seu crește stâlp negru de fum—
Un trăsnăt urmează adânc din pământ....
Bătrânul, cetatea nu știu de mai sunt!

* * *

Călător pe-a lumii valuri!
De-i vedè in calea ta
Luntre, vâslă părăsite,
A cui sunt, nu întrebă.

Un cărnaș avù și ele,
Unde-i azi nu se mai știe!
Valul greu când le lovește,
Ele sună a pustie.

Înțelegi tu, al meu suflet,
Glasul lor ce vra să zică?
— A pustiu grăesc cu valul
A pustiu și a nimică!

S. Bodnărescu.

LITERATURA POPULARĂ

ILEANA COSINZANA

din cosiță floarea-i cântă, nouă 'mpărății ascultă.

(Poveste)

Era odată în vremile de demult un împărat. Barba lui albă ca omătul, fața sbircită și capul seu plecat înainte arătau că este un om de o vîrstă foarte înaintată. Trei fete, ce avuse le măritase după alți trei împărați tineri și vestiți în lume, acum nu-i mai rămăsese altă grijă pe cap de cât să încredințeze fiului său stăpînirea țerei.

Bătrânul împărat, simțind că din ce slăbește mai mult și că nu este departe ceasul de pe urmă, chemă lângă patul seu pe feceor și-i zise: Fătul meu, mie mi-a sosit ceasul despărțirii de viața aceasta, deci înainte de-a închide ochii pentru totdeauna am sosit de bine să te chem, să-ți dau câteva sfaturi părintești și binecuvîntarea cea de pe urmă.

Scaunul meu împărătesc rămîne pe sama ta, fii dar înțelept și cugetă bine cum ai să cărmuești țara aceasta. Poartă-te cu oamenii ca un stăpîn bun la inimă și îndurat, ca un tată cu milă către fiii sei.

Pe lângă aceste încă un lucru, dragul ta-tei; când ei vre să faci băi vara în apă de riuri, scaldă-te unde ți-a plăcè, dar în lacul zinelor peciorul tău să nu intre. De te va împinge păcatul și vei lucra înpotriva acestui sfat, vei plăti cu lacrimi, cu trudă cumplită și poate însfirșit cu moarte naprasnică neascultarea ta, după cum spun izvoadele că au pățit căț va din strămoșii noștri care au fost slabi de inimă și n'au putut să-și calce pe dorințe și pe slăbăciunile sufletesti.

Sfirșind bătrânul imperat aceste cuvinte, închise ochii și-și dede sufletul.

Tănărul fecior de împărat după ce se sui pe scaunul împărătesc cu mare veselie ce ținu trei zile și trei nopți, începu să se puie pe gânduri și să-și aducă aminte de cele ce-i spusese tată-seu despre lacul zinelor. De ce să me fi oprit? șoptea el cu sine însuși. Lacul acesta este pe pămîntul împărăției mele, cine-mi poate face mie rău cât ține largul acestei țeri? Cămpul unde se află acest lac, spun oamenii că este

ca raiul de frumos, apoi mai spun cei ce au trecut pe acolo, că apa este curată și limpede ca roua dimineții pe flori și rece și recori-toare în mijlocul așiișelor de vară.

Tot cu asemenea gânduri își bătea el capul zi și noapte. Cu cât mai des își aducea aminte de tată-seu și de poveștile sale, cu atât mai tare creștea în sufletul seu dorința de a vedè lacul și împrejuririle lui și a se scaldă în limpezile valuri. Așa astăzi, așa mâne, până ce într'una din zile, neputend să mai răbde flacăra dorului, ce-l zădărea necontentit, dede poruncă vezeteului să scoată din grajdii doi cai și să-i înșele. Impăratul încălecă și plecă înspre lacul zinelor dimpreună cu vezeteul. Razele soarelui străluceau ferbinte încât era zăduf mare de grozavă căldură. Dar când se apropia împăratul de lac, o recoreală dulce aburea în fața lui. Ajungend acolo ochii lui se încântă de ceea ce ved: o apă limpede cuprinsă între niște țermuri, pe care străluceau la umbra mestecată cu fășii de lumină fel de fel de flori mirositoare, pe margini pădure de salcii pletoase, a cărora crengi se plecau și sărutau fața apei. Impăratul în grabă se pogoară de pe cal și s'așază pe malul inverzit la umbră și se uită lung pe lacul, a cărui apă deabia tresarea sub leganarea unui vîntu ușurel. Astfel statu împăratul câteva minunte apoi se desbracă. când vrù sa intre în apă părea ca se sfiește, punu piceorul și earăși îl trăgea înapoi, așa sta el în cumpenă, când se rapezi și se vèzù inotand prin lac.

După ce eși și se imbracă pe pağıștea cea verde cu flori, se ivi împrejurul seu suflarea unei vînt incetișor, care îi aduse un somn adănc. După această numai ce resare din sinul valurilor o femeie cu pèrul lung de aur, cu fața rumenă ca trandafirul și cu brațele albe ca lăcrămioarele; o zină înaltă la statură și frumoasă încât pe soare te puteai uita, ear la dènsa ba. Ridicand-se pe mal, se așează lângă tănărul împărat și prinde a-l săruta pe față și pe ochi cu dragostea cea mai înfocată. Se sărută odată, de două ori, de zece ori, de-o sută de ori și împăratul nu simte nimic, somnul greu îl ține înmărmurit; îl cuprinde în brațe și îl desmiardă, oftand din tot sufletul ei, și împăratul nu se poate trezi. Atunce

zina cu ochi lăcrămați îl părăsește, se lasă de pe mal în apă și se face nevezută, rămânând în urma ei, pe fața lacului numai niște cercuri tremurătoare de apă, ce din ce în ce se măreau, până ce se risipeau în depărtare.

Intr'un târziu împăratul își deschide ochii deabia, se uită cam spăriet în prejurul său și resuflarea îi se pare atât de grea și de oboșită. „Ce visuri grele m'au fost cuprins“ gândi el în sine. Idata veni vezeteul cu caii pășcuți în trifoiu verde, încalcară și pnce-seră către casă.

Adoua zi împăratul earăși veni să facă baie în lacul limpede al zinelor. După baie îl cuprinsese somnul greu ca în zioa cealaltă. Zina cea cu părul frumos de aur earăși se arată. Se apropie de dănsul, îl sărută, îl alintă cu iubire nesfârșită, căută prin tot felul de farmece ce scia, ca să-l trezească și împăratul tot nu se trezi.

Atunci vezeteul, care păscând caii în apropiere, văzuse cele petrecute, nu se mai putu răbda și spuse împăratului cum îl cercetează, pe când doarme o fată frumoasă ca soarele, ce ese din fundul apei, cum îl sărută și cum dănsul doarme dus, fără să știe nimic despre toate aceste.

Împăratul mișcat până în adâncul inimii sale de o asemenea veste ne mai auzită, deabia aștepta să treacă noaptea, să resară zorile zilei și să sosească ceasul dulce, care s'aducă zina lângă sine. Așa ca mâne pe la vremea obicinuită, împăratul pleacă a treia oară să facă baie în lacul zinelor. El se hotărise a nu dormi de fel astă dată. Zadarnică fu însă opintirea sa în potriua somnului.

Răsărind zina din spumele apei și apropiindu-se de el, prinse a-l săruta și a-l îmbrățoșa și mai cu pornire, ca în celelalte rânduri. Văzând că n'ajung nimic sărutările ei cu foc, începu să plângă și să se tânguească de resuna lacul de la o margine la cealaltă și cren-gile copacilor se băteau una de alta și făceau un vnet ca de vijălie. Până și pietrele s'ar fi muțet de lacrimile și suspinele ei, — singur împăratul sta mut și țapen ca lemnul. Dacă văzu și văzu zina că nu-l poate deștepta, mai moartă de intristare se plecă pe brățele ca impietrite ale împăratului și grăi suspinând:

„Dacă vei dori să affi de mine și să mă vezi, caută-mă tu de acum înainte, cu venirea mea s'a sfârșit!“ Grăind aceste vorbe, scoase inelul de pe degetul împăratului, și 'n locu-i puse pe al ei. Apoi se cufundă în apă și se duse.

Trezindu-se împăratul, cu inima apucată de bătăi iuți și puternice, și aflând de la vezeteu de aratarea din nou a zinei precum și de cuvintele duioase, ce grăise ea la despărțire, tăcu molcom și plecă iute la palat. Pe cale către oraș, uitându-se el la mână, numai ce vede cu mirare un inel străin în locul inelului său. Pe inelul acesta care era cu totul și cu totul de diamant, erau scrise vorbele: „Ileana Cosinzeana din costiță floarea-i cantă, noue împărații ascultă“. Împăratul sărută inelul și se jură că nu se va odihni până nu va da de stăpâna frumosului inel.

A doua zi împăratul, schimbă în aur și argint toate bogățiile sale, apoi împărți banii pe la saraci, pe la văduve și pe la oameni neputincioși, dărul sume mari pe sama bisericilor, ear pentru sine făcu o păreche de opinci de fer și un baston de oțel și se luă la drum prin lumea lui Dumnezeu, în cotro vedea cu ochii și 'n cotro îl ducea întâmplarea.

Se ducea, se ducea Ionică Făt-frumos, se ducea cale lungă să-i ajungă, zi de vară până în sară la inimă foc și pară. În drumurile sale străine și îndelungate el întreba și 'ntreba pe cine întâlnea nu cumva a auzit de țara și palaturile zinelor și mai ales de mândra lumii, Ileana Cosinzeana. Pe cine 'ntreba, clătina din cap și da din umere. Unii spuneau că au călcat multe țeri în viața lor ș'au călătorit pe multe mări dar de numele acela n'a pomenit nicăiri pe fața pământului.

Se'ntristă Ionică Făt-frumos de respunsurile oamenilor și apuca înainte prin pustiiuri necălcate de picior de om, prin codri nepetrunși de razele soarelui, prin câmpii iutnse cu earbă necosită cine știe de când. Când da de munți, urca stânci țepișe primejdioase și de pe înălțimile grozave se coborea ear în văi adânci, încât sta să-i easă sufletul de oboseală și trudă. Astfel rătăcea el zi și noapte fără alinare umplând pustietățile cu resunetele vaietelor și plângerilor sale nedomolite.

Câte-odată ajungea pe vârfuri de munți,

unde se bat norii în capete. Fulgerile și tunetele înspăimântătoare nu-i făceau nimic. Vijeliile turbate, care fac de se cutremură și se sgudue pământul din temelii, și care prăvălesc la pământ stejarii cei tari și fagii cei groși, — lăsau neatins pre Făt-Frumos. Alte dăți el intra în puterea nopții prin vâgăunele și crepăturile munților, pe unde se află cuiburile și puii pajurilor urieșe ș'a șoimilor lacomi, și nu pătea nimic. Moartea fugea de densusul și de cumplitele lui suferinți cu toate că el o dorea și o chema.

În sfârșit după ce colindase el aproape jumătate de lume, când de la soare-resare cătră soare-apune, când de la mează-zi cătră mează-noapte, ajunsese în țara cumnatului seu după care era măritată sora sa cea mai mare. În câte-va zile se văzu la palaturile împărătești. De multul umblat fără folos și priință se roseseră opincile cele de fer încât de-abia mai rămăsese o talpă supțirică ca frunza, ear bastonul de oțel era pe jumătate scăzut.

Soră-sa se 'ncrucă, când cunoscu în feciorul cu fața perită și arsă de soare, cu hainele rupte și coperite de colb, pre mult doritul seu frate.

După ce se sărutară și se strinseră în brațe, fu dus în odaia soră-sa, ce strălucea de odoare și de covoare frumoase. Aci îl rugară să le spuie ce nenorocire a ajuns pe capul lui de se află în așa stare de plâns; de ce a părăsit stăpânirea țerei și a luat lumea de-alungul, ca un om fără țară și fără căpătăiu.

După ce le descoperi el taina sufletului seu, zise el: dacă vreți să-mi faceți un bine, spuneți-mi de aveți știință, unde se află en țara zinelor, să mă duc și să găsesc floarea dragostei mele.

De știut, nu putem ști, decât putem să te îndreptăm la cumnatul tău, care ține pe soră-ta cea mijlocie. Ionică își luă remas bun și se duse la al doile cumnat. Nici acesta nu știu să-i spuie despre Elena Cosinzana.

Numai cu atăta se folosi Ionică ș'aci, că-i arată calea cătră împărăția cumnatului seu, ce luase de nevastă pe soră-sa cea mai mică. La acesta era toată nădejdea și credința în bine.

Mai înainte de-a ajunge Ionică la al treile cumnat, acesta avea cunoștință despre înstrăinarea lui prin lumea largă. Ceialalți doi cumnați ai lui Ionică, îi trimiseseră răvașuri, în care îl sfătueau, ca să stee de capul nenorocitului Ionică și să-l facă a nu se duce mai departe.

Împărăția acestui cumnat al lui Ionică Făt-Frumos, se găsea la marginea pământului. Așa el trierese acum lumea de la un capăt, până aproape de celalalt și nici o gură de om nu scosese încă o singură vorbă indulcitoare pentru amărăciunea sa, și nici un semn și nici o urmă nu se ivise ochilor sei despre luceaferul pierdut al vieții sale.

După ce nici acest cumnat nu-l pută face să se pue cu ei la masă și să ospeteze, grăi astfel cătră densusul:

— Cu cea mai mare plăcere ți-aș ajuta, cumnate, dacă mi ar sta prin putință; numai Dumnezeu sfântul știe, cât mi-i milă și jale de a tale suferințe, ce nu se mai vindecă. M'aș lipsi chiar de imperăție numai să te ved scapat de chinurile amare ce-ți taie sufletul, și de farmecul afurisit, ce este aruncat asupra ta. Tu spui că umbli după o zină, de care n'ai auzit pomenindu-se de când calci atăta lume. Și acum mai lumea întreagă este bătută de picioarele tale; bine n'ai văzut tu un chip de femeie, un bujor de fată, care să-ți fie pe plăcere și care să te facă a uita o nălucire ce-a sburat, un vis ce s'a topit, o umbră ce s'a șters. Stăi cu noi în aceste palaturi fără seamăn și te bucură, și te veseleşte, gustând toate plăcerile ce dorești, ori te întoarnă cu alaiu la leagănul copilăriei tale. Drept să-ți spun, cumnate dragă, asta nu s'a mai pomenit pe lumea lui Dumnezeu, ca tu pentru o aretare înșelătoare să părăsești rang strălucit de împărat, atăta cinste ș'atâtea bogății. Pentru o vedenie ce s'arată cu măgulire în visurile omenești, tu să lepezi haine de aur împărătești și să pui pe trupul tău haine proaste sdrențuroase, să te depărtezi nesilit de nimene de locașul de odihnă și pace, și să iei lumea în cap ca un eșit din miuțile sale, s'ajungi a te odihni pe bolovanii pustietăților nemărginite ș'a dormi pe pământul gol, unde te-apucă noaptea? Cumnate, cumnate, te rog fierbinte, și te roagă soră-ta cu riuri de la-

crimi, schimbă-ți gândul, ce te stăpănește, și te întoarce la palaturile părintelui tău. Zic să te lași de-a mai pleca înainte, căci moartea strănuică pândeste în calea ta și pericula așteaptă să te înghită, încât să nu s'aleagă nici prav și pulbere de tine.

Cât timp vorbi cumnatu-seu, Ionică sta neliniștit, cu ochii țintiți spre pământ.

— Iubite cumnate și dragă soră, cuvintele voastre în loc să mă lecnească, îmi pricinuesc durere mai mare. Ci dacă mă iubiți și îmi doriți cele bune nu mă țineți mult, ci îmi spuneți dacă veți fi auzit, unde se află țara zinelor cu mândra lumei Ileana Cosinzeana, mângăerea sufletului meu. Nimic cumnate și soră, nu mă mișcă și nu-mi priește, decât numele ei cel dulce și inelul ce a pus pe degetul meu. Îndurați-vă dar și mă îndreptați unde doresc, ca să se lumineze ochii mei, și să se potolească grozava sete a dragostei mele, ce mă arde, încât nu pot să vă spun.

Cumnatul său văzând că este zadarnică ori ce sfătuire în potriva voinței sale nedumerite zise:

— „Dacă nu vrei s'ascuți de mine, Ionică, apoi Dumnezeu cu tine, eu n'am auzit de vestea acelei Ilene Cosinzene. Dar mergi într'un noroc și poate vei afla despre ea.

Ionică Făt-Frumos se despărți și de al treilea cumnat și porni.

Se duse și se duse câtă lume și împărăție că Dumnezeu să ne ție că din înainte poveste mult și frumos mai este.

Așa merse el câte zile-s într'un an deplin, acuz trecând munți, ce se redicau până'n naltul cerului, acuz apucând peste deșerturi năsiptoase, pe unde nu era pomană de copac și de erba verde, și pe unde deabia la trei, patru zile găsea puțintică apă ca să-și stămpere arșița cumplită de sete.

Unde vedea Ionică vr'un sat, de-a rândul întreba la toată casa de mult căutata țară a zinelor. Unde zărea noaptea focuri aprinse prin sinurile întunecoase ale codrilor se apropia fără spaimă de ele și pe cine afla acolo, întreba mereu de țara zinelor și de mândra lumei Ileana Cosinzeana. Și se intrista Ionică eara și-și blestema ceasul, în care s'a născut, căci după atâta vreme de rătăcire

și de chinuri tot nu-i era dat să afle o știre îmbucurătoare.

După mult amar de cale și de umbrelt zadarnic eată că într'o zi se trezește pe piscul unui munte, pe care se părea că se sprijinește marginea cerului. Aici deabia în timpul de ameazi mai soseau câteva raze pierdute și slabe din soarele cerului. Era capetul lunei aceștea, nu se vedea alta decât întuneric adânc și gura unui virtej de vale neguros, de al cărui fund numai Dumnezeu sfântul știa.

Acum opincele lui Ionică se rupseră de tot de abia mai rămăsese din ele o bucătică de călcăiu, bastonul se rosesă și se bătuse atât de mult încât deabia mai era de ce se prindă cu mâna.

— Am să intru în aceasta afundatură cu noapte nesfirșită fie ce-a fi, gândi el, căci de ce să mă tem eu? Moartea deatâtea ori a fugit văzându-mă în calea ei și eu ce caut altă decât moartea?

Întărindu-se el tot mai tare în gândul acesta, se sculă de pe peatra unde se odihnea și apucă în jos prin noaptea adâncă în mijlocul zilei. Zioa albă deasupra lui i se părea ca un vis frumos, ce-l vezi depărtându-se și resfirându-se la deșteptare din somn. Din ce s'apropia mai cătră fund, lumina de sus scădea și se stingea mai mult până ce se făcū întunecime, cum ai stringe ochii. Acum începū pentru Ionică Făt-frumos ispita cea mai crâncenă, ce poate da de capul unui om pământean. Numai cu picioarele nu era puțință să mergi prin aceste locuri, trebuia să se ție țeapen cu mânele de colțurile stâncelor și a buturugilor, ca să nu lunece în adâncime. Apoi îți inchipuești că auzi mii de săsăituri împrejur ca de șerpi și de alte bidihăni nezărite, și vuetă înspăimântătoare ca de trântituri între fiarele pustiei. ¶ Ca trei zile și trei nopți, rătăci el prin aceasta prapastie oarbă, mânele lui erau sgăriete, coatele și gënunchi jupiți de piele; acum era aproape să cadă de pe picioare, când adânc sub dēnsul ochii lui zăresc o mică țintă de lumină. Mângăeat de această arătare, el prinde inimă și-și pune toate puterile câte mai avea pentru ca să ajungă acolo. Ca vre o jumătate de zi se mai duse el cum se mai duse, și ajunsese la locul de unde resărea lu-

mina, în fundul vârtejului, acolo ce să vezi? O moară c'o singură roată, ce se învârtea grozav, mănătă de un riu răp-de cu apă neagră cum e carbunele.

Intrând Ionică în moară, nu găsește decât un moșneag bătrân cu barba căruntă atârnată de piept în jos până la genunchi, și cu genele crescute mult peste ochi, încât trebuia să le ridice cu cărja pentru ca să vază.

— Bine te-am găsit moșule, zise Ionică.

— Bine ai venit cine ești, răspuse moșneagul, redicându-și genele cu cărja și uitându-se lung la Ionică, — dar ce vęd ochii mei? Om pămęntean aici, pe unde nici pasere măeastră de pe lumea albă nu străbate. Mult mă prinde mirarea, fătul meu, ce păcate te-au împins să intri în această groapă, de unde cei veniți nu se mai întorc niciodată.

— Hei tată, tată, multe sunt păcatele și ispitele omeuęsti. De-ai ști decât amar de vreme nu mai stau locului nici zi, nici noapte! Dar acum pesemne mi-a sosit și mie ceasul să mă opresc, căci numai este cale de pătruns nici într'o parte nici în alta. Dar spune-mi moșule ce moară-i asta, pentru cine se macină făină în ea, căci aici numai tu singur te afli și ce întâmplare tristă te-a adus în groapa asta fără chip de ęșire la fața soarelui?

— Ei, dragul moșului, amară-i ursita mea și vrednică de jale. Eu de mic copil am fost adus aici și afurisit și pedepsit să-mi îngrop zilele de viu în acest mormânt. Decând am intrat aici, față de om pămęntean n'am vęzut, raza soarelui nu mi-a luminat și nu m'a încălzit. Ș'acum că te vęd pre tine, sufletul meu cărat de atăta urit și chinuri pare a se mai înveseli o l-acă. Fii dar deacum înainte copilul meu și tovarăș nedespărțit în această lume strimță și fără lumină și dacă eu voi pica de adăncele bătrănețe vei rămâne tu în locul meu cum ți-a ajutat Dumnezeu sfântul.

— Cu ačevărat, tată ești vrednic de plăus, dar numai puțin și eu. Nu uita însă a-mi spune, pe a cui samă se macină făina în această moară?

— Moara asta fătul meu este a Ilenei Cosinzenei din costiță florea'i cântă, nouă împărății ascultă; cea zină fărmečitoare care

a biruit puterea smeului ce o ținea de nevastă și care trăesce acum singură și nu vre să se mărite de fl.

Când auzi Ionică vestea frumoasă ce dorise s'audă, de când plecase de a casă, fața lui măhnită părea că se umple de o lumină cerească. Precum însă când calci cu piciorul pe un șerpe, astfel tresări Ionică deodată din visul seu dulce, când își aduse aminte de vorbele moșneagului că cine intră odată în acel vârtej acolo ce stinge. În jos nu mai puteai străbate în sus earăși nu, ce se scie face Ionică sermanul? Cum s'o mai caute?

Vęzënd bătrânul morariu adănea lui intristare și lacrimile ce-i izvorau din ochi, prinse a-l întreba de ce plănge și se măhnește. El îi spuse că de dorul părinților ș'a țerei sale, ear de Elena Cosinzana nu pomeni nimic.

Așa trecu azi, trecu mäne, și Ionică se usca pe picioare vęzënd cu ochii. El da ajutor moșneagului la măcinat și la alte treburi ce mai erau de făcut pe fundul acelu vârtej de munte.

În timp de o lună Ionică se deprinse foarte bine cu lucrul la moară, încât moșneagul putea să se lese în credința și hărnicia lui.

Pe când făina albă ca zăpada se turna prin saci, veneau de la curțile Ilenei, tot la doue săptămăni opt pajuri urieșe și se lăsau din sbor la moara din prăpăstii. Aci li se puneau la fie-care pe spate câte patru saci plini cu făină. Apoi se înalțau în sus și duceau făina la palaturile Ilenei.

Ionică Făt-frumos se deprinse și cu această treabă și de câte ori auzea vijiițul pajurilor ce se apropiau, se grăbea să umple sacii, apoi îi redica pe aripele lor.

Moșneagul ajunsese acum a nu se mai îngrijii de nimic. Când îl apuca somnul, se odihnea în dragă voe, când îi venea să se mai primble prin prejurul morei, se primbla după plac. Într'una din zile ău-ę, ziua sosirii pajurilor după saci, moșneagul obosit se culcase în odaie pe pat. Într'unu tărziu numai ce se trezește spăriet, șmunțit din somn de un vuetu grozav ce se aude la ușă. Eșind afară vede pajurile bătënd amarnic din aripi și scoțind din pliscuri niște strigăte de pocnea și tuna prăpastia de larma lor. Se întâmplase adecă că pajurile sosise de doue ceasuri dacă

nu mai mult și nu era cine să le rădăce sacii pe spate, și dacă ele nu se întorceau la Ileana la vremea hotărâtă, erau bătute cu biciu de foc, de aceea dar făceau un vuet atât de mare acum.

Moșneagul merucindu-se foarte tare, ce s'a făcut Ionică, s'apucă iute de lucru, și ridică sacii pe pajuri. Apoi cătă prin podul morei în toate ungherele, eși afară și prinse a cerca ș'a striga cât îl ținea gura. Dar Ionică uicări. Mai caută odată, mai strigă pe afară, Ionică nu se mai ivește. Atunci moșneagul se gândea în sufletul său, că doară Ionică ne mai putend suferi viața în aceasta singurătate, ș'a fi cercat norocul să se urce pe stâncele inspăimântătoare, ce se redicau deasupra morei și să easă afară la lume. Dar, își zicea bătrânul: „dacă va urca câteva stânci la *Peatra dracului* va fi silit să se oprească; a trece în sus peste ea nu se poate unui om pământean, deci nu peste multă trecere de vreme se va întoarce el ear.“ După ce se urî moșneagul de așteptat își zise: „O fi perit bietul, sdrobindu-se de vr'o stâncă!“

Ionică ânsă nici nu se încercase să easă din prăpastie prin crăpăturile munților de peatră, nici nu perise, după cum bănuia moșneagul, ci eată ce se făcū. Aproape de sosirea pajurilor la moară, elu umplū toțisaeii cu făină afară de unul într'acesta întră densus și cusū bine gura sacului pe dinlăuntru. Cu chipul acesta el ajunsse a fi ridicat pe aripele unei pajuri.

Pajurile după patru zile de sburatu aproape fără rapoase lăsarē cu povoara la o pitărie din curțile Ilenei. Aci Ionică îndată fu descoperit și dus înainte pitarului. Ionică întreat fiind cu ce chip a venit el în sac adus de cătră pajură, îi povesti toată întâmplarea de la moara Ilenei. Atunci pitarul care era frate dulce cu morarul din vârtejul munților, se arată cătră el cu vorbe blânde, căci îi plăcea să întrebe despre frate-sue cel mai nenorocit. De aci înainte Ionică remase la pitărie ca ucenic. În câteva zile el dovedi o deprindere ș'o hărnicie atât de mare, încât pitarul îl avea tare drag și puneă cea mai mare încredere într'ensul.

Pânea menită pentru Ileana trebuia frământată și pregătită numai de însuși pitarul.

Pânea făcută de mâna altuia, Ileana nu mănecă de fel. Într'o zi se întâmplă ca pitarul se uite cu totul de treburile sale de acasă.

Băeții de la pitărie așteptau ș'așteptau să vie stăpânul ca să frământe aluatul și să facă pânea. Fiind aproape de miezul nopții, Ionică zise cătră ceialalți:

— Sciți voi ce? Am să m'apuc și să fac eu pânea!

— Ba, ferească Dumnezeu, strigarē ceialalți cu frică. Ileana are să cuoască, apoi vai de tine și de stăpânul nostru!

Ionică nebăgând în samă vorbele tovarășilor sei, s'apucă de frământat, după aceea lăsând aluatul să dospească, turnă niște pâni cum nu se mai văzuse, le împodobi cu felurite împistriri minunate, încât își era mai mare dragul să tot privești la ea.

Când scoaserē pânila din cuptor, pe când cântau cucoșii de cătră ziuă, cu toții se minunarē de frumuseța lor. De crescute și de sclipitoare ce erau n'aveau a face cu cele eșite din mânele pitarului.

Dimineața pitarul vrënd nevrënd le duse la Ileana. Vězându-le zina cât de mult se osebasē de cele de pân'acum, zise cu asprime:

— Cine-a făcut pânea aceasta?

— Cine s'o facă, Măria ta? cine-a făcut'o și pân acum!

Să-mi easă pânea tot așa de bună, mă înțelegi?

— Am înțeles Măria ta, zise pitarul cu umilință și eși.

Deabia mai trecurē douē săptămâni și pitarul earăși se uită și Ionică vězând că noaptea trece, earăși se apucă de frământă și pregăti pânea. De astădată el puse inelul seu în mijlocul pânei, ce era menită pentru Ileana.

Când duse pitarul pânila, Ileana mănioasă îi zise:

Degrabă spune cine face pânea astfel?

— Nu te îndurā de capul meu, Măria ta. Se întâmplă uneori că grăul este mai frumos, făină mai aleasă dar deacum înainte mă jur...

— Soldați, în temniță cu el!

Mai liniștindu-se Ileana un pic, luă pânea de pe masă și înfipse cuțitul în ea. Când vru s'o taie în jumătate, cuțitul se oprî pe ceva tare și desfăcend'o, zări cu uimire un inel de diamant în mijlocul miezului.

— Când se uită la el, deodată se schimbă la față. Fruntea i se increțește puțin, ochii i stau neclintii și privirea pironită, apoi șoptește incetșor din buze:

— Doamne sfinte sunt trează ori visez oare? Par'că nu pot să cred minunea, ce mi s'arată. Să fi sosit el, frumosul fecior cu fața de bujor, lumina sufletului meu? Să fie el aici în curțile mele? O, câtă bucurie când gândesc că el a fi aici unde-va, și câtă întristare când mă socotesc că credința mea poate m'șală.

După această tainică șoptire, porunci s'aducă înaintea ei pe pitaru, și să cheme un gelat cu paloșul scos.

— Spune-mi cine a făcut pânea de astăzi, dacă nu, apoi capul nu-ți va sta unde-ți stă.

Pitarul înmărmurit de groază, ce era să facă altă decât să spuie.

Ileana dede poroncă ca tēnērul ce făcuse pânea, să fie adus înaintea ei.

Intrând Ionică în palatul de topaz, ce strălucea de-ți lua vederile și ajungēnd în odaea unde se afla Ileana, cum o vėzu, fiori de dragoste cuprinsere sufletul seu, încāt s'ar fi aruncat la picioarele ei, dacă n'ar fi fost de față câteva din zine și doi sfetnici de a Ilenei. Ileana așiderea de turbarea cea mare ce-o năpădi la vederea lui, nu știa ce să facă.

După ce se departară zinele și sfetnicii, Ileana porunci la doue roabe să-l ducă și să-l scalde, și după baie să-i dea un rând de haine, care va fi mai frumos în tot palatul.

Peste jumătate de ceas Ionică recorit și scapat de îmbrăcăminte sa cea ruptă și colboasă, și îmbrăcat cu straie muiate numai cu fir și aur curat, se vėzū intrând la Ileana Cosinzana, care-l aștepta singură într'un foișor numai în covoare de aur și de matasă.

Cum îl vėzū, lăcrămând de bucurie nespūsă se apropia Ileana de el și-l cuprinsese după gât cu brațele sale albe. Ionică Fēt-Frumos earăși o strinse la sinul seu sfășiet de arșița dorului îndelungat. Apoi se sărutarē lung în gură și 'n față ca doi porumbași; se mai îmbrătoșară și se sărutarē din nou cu atâtă duiosie și dragoste, cu atâtă plāns și foc, încāt se părea că-i pāndește minutul despărțirii veșnice, după ce deabia se întâlnise.

Desfăcēndu-se unul din brațele altuia, Ionică

incepū a-i spune cu drag toate suferințele și trudele, ce-a întâmpinat pān a ajuns acolo, și cum povestea el, se uita la ochii ncântători ai iubitei zine împērātese și sufletul seu tremura de fericirea mare, ce-i zimbea dintr'inșii. Ileana asculta cu luare aminte cuvintele lui Ionică, ștergēnd din când în când câte-o lacrimă, ce i-o trimitea în lumina ochiului o simțire tainică, fără nume, trezită în pieptul ei de povestirile duioașe. Toată zioa aceea și sara încă o petrecurē în povestiri; nu se mai puteau sătura de-a se întreba unul pe altul cu atâtă dulceață de zilele negre din trecut.

A doua zi Ileana Cosinzeana, lepădā mohoritele sale haine de vėduvie și singurătate și luā altele cusute numai în flori și firuri de mătasa cea mai scumpă din lume; atārnā la gātul seu alb ca fața crinului, o salbă cu bănuți turnați numai din rubin și smarand, ear pe fruntea sa inseninată aninā o cunună de florile cele mai tinere și mai mândre ce culesese roabele des dimineață în grădina cea mai de frunte a curților împērātesci, numită „Cuibul zorilor“. Apoi dede poroncă să iee jos steagurile negre ce fālfāiau de trei ani deplin ca niște lungi aripi de corb, pe creștetul palatului de topaz, și în locul lor se puie altele albe de pace și de viață îndulcită. În sfirșit pristavii vestire în toate orașele și satele, să nu mai tragă a vecinică amărăciune clopotele dogite, al cărora glas jālea de multă vreme în toată zioa de trei ori prin slava ceriului, darul nepotolit al Ilenei arsă de dragostea covārșitoare cătrā Fēt-Frumos.

Palaturile zinelor, și toate tārğurile și toată suflarea de om din imperăție, părea că tresare din visuri grele infricoșate la treziē cu dulce părere de bine.

A treia zi se dādū o masă împērātească la umbra mirositoare de alămāi și portocali în „Cuibul zorilor“ la care venire zinele mai de frunte și sfetnicii și toți boerii mari din țară. Pe când mesenii se adunase pānă la unul, eată că se apropie și Ionică Fēt-Frumos cu Ileana lui cea mândră și se pun în fruntea mesei între choretē de bucurie și de urare ale oaspeților. După ce se ospetarē cât se ospetarē, Ileana se sculā în picioare și scoase dintr'o cutie bātută în piatrē o floare frumoasă și luminătoare ca luceaferul ceresc din dimi-

nețile de vară. Puse floarea, ce avea vraja cântecului nentrecut, în coșita ei bălaie și cum s'atinse de vițele de pînă, începî a scoate n ște glasuri, de se părea că ângerii prăznesc în raiu lauda și mărirea Domnului. Sfântul soare se opri în calea sa aprinsă ca să se mai recorească la ascultarea cântecului amorțit de atîta vreme. paserile ședeau încremenite și mute în sinul verde al frunzișului, iar valurile pîrăului de argint, ce se strecură pe aproape, stău locului și se sueau unul peste altele de se făcea movile de apă numai ca să vadă minunea și să nu scape glasul ei fărmeător.

Până la nouă împărății se auzea glasul, ce resărea din floare. Împărății ce se aflau în resboae cum îl simțiră, făcîră semn să rădice în vîzduh steagurile de pace și frăție și să curme vrajba și dușmănia. Cei ce se găseau prin codri pustii la vînătoare, scăpară arcurile din mîni și se lăsară pe muschii verde cu gîndul lînțuitu de dulcea revărsare a cântecului de departe.

În zioa următoare purceseră soli la craii și împărății dimprejurul imperăției Ilenei, și îi chemară la nuntă. Și se făcî o nuntă strălucită ca aceea, de nu se mai pomenise așa ceva de cînd a zidit Dumnezeu lumea. Numai în grădinile și curtea cea largă a palatului erau întinse două mii de mese de marmură albă. Trei zile și trei nopți muzicile numai conțineră. Mîncări peste mîncări, bîuturi de cele mai prețioase, chiote și cîntec, de parea că se ridică curțile în slava cerului. După danțuri?! Să fi văzut zi ele cum se mlădeau și cum jucau, de n'atingeau pămîntul cu picioarele. Prin țară, pînă și în cel de pe urmă bordeiu era veselie și petrecanie ca în zioa de Paști. Ori-cine se întîmpla se s'abată pe la curtea Ilenei, cunoscut necunoscut, om bogat sau cerșitor, era poftit la mesele încărcate cu tot felul de bucate, ce-i cerea inima.

Sfîrșindu-se aceasta nuntă fără pînă, se imprăștieră cu toții pe la casele lor, iar mirele cu mireasă intrară în odăile cu pînă aurii și pe jos cu catifea roșie, ca să se sfătuiască de una de altă, și se începă traiul zilelor luminoase după ani de adîncă durere.

Așa în fericire nemărginită pentru ei, trecî

o lună de zile. Atunci împărăteasa Ileana Cosinzana trebuia să se ducă la Divan. Cînd era să plece grăi către Ionică:

—Eată dragă, îți încredințez cheile de la toate odăile și șalele, ce se află în palaturile aceste. În dragă voie poți să intri unde îți-a plăc, dar să te ferească Dumnezeu să te încerci a descuia ușa, pe care se potrivește aceasta cheie. Mai multe nu-ți spun.—Zise și eși.

Ionică Făt-Frumos de'ndată se coborî din etacul unde era și prinse a discua pe rîndușile odăilor și bolților de peatră ce găsea. Nu se putea mira în destul de lucrurile frumoase și ciudate ce se infățișau vederii lui. Într'o odăie erau mulțime de mere de aur ce se nvrteau în cercuri prin aer, fără să se lovească unul de altul și nu se zărea nimic ce să le poarte astfel. Într'alta fel de fel de paseri măestre care cîntînd ca o fată cu glasul dulce, care ca o muzică plăcută, care ca un copil de șapte ani. Într'altă le earăși, fântîni, ce svârleau în sus picături de argint și diamant. Și câte de toate nu se găseau prin acele camere minunate. În sfîrșit după ce le colindă Ionică pe toate, zise în sine:

—Ean să mă duc și se discui odăia din fund cu ușa de oțel, că știu că doară nu m'a mîncat nime

Se duse și o descui. Cînd intră în lăuntru, i lovi auzul un pocnet infricoșat și un gemet adînc și înădușit. Ce era acolo? Un butoiu cît un stog de fîn impresurat pe la capete cu două cercuri de fer ca trupina stejarului de groase: iar pe la mijloc treceau cruciș prin ea două lanțuri impletite din zale groase ca piciorul omului de la genunche în sus și aceste lanțuri erau prinse și înțepenite la capete de niște stâlpi de peatră ca niște colțuri de stîncă. În lăuntru butoiului se afla legat cu șferi de mîtasă impletite tot în șase, un smeu, smeu ce furase pe Ileana și o ținuse cîteva luni de nevastă. De toate părțile, unde sta el în pînțele butoiului, se naintau către dînsul niște colți ascuțiți de oțel, care îl amenințau cu străpungere în tot minutul, cum se clătea într'o parte sau în alta.

Dar cum se deschise ușa și se făcu vînt, smeuul supse aer proaspăt, se umfă odată și pocni un cerc de fer de pe butoiu. Atunci smeuul strigă: Alei Ionică Făt-Frumos, fie-ți

pomană, că mult bine-mi făcuși. Cum ți-aș mulțămi dac'ai deschide ușa tare în laturi, când vei eși de aici. Ar fi vreme să scap și eu odată de la înădușala și schingiuirile, ce mi-au ros plămănele timp de trei ani și jumătate.

Ionică Făt-frumos plin de spaimă eși iute afară din odaea cea îngrozitoare. Și cum se făcù earăși vânt pe ușă, smeul se încrânceni și se mai umflă odată din toate puterile lui recorite, și pocni și celalalt cercu de fer de pe butoiu. Atunci butoiul se despică în două țândurite și lanțurile se sfarmară bucățele, ear când se resuflă bine și gemu odată smeul, scrâșnind din dinți, se cutremură din temelii curțile Ilenei ca de o infricoșată sgu-duitură de pământ.

Acei din sfatul împărătesc, incremenire de groază și se uitau spărieți unul la altul, neputând pricepe ce mânia lui Dumnezeu se fie asta. Ileana Cosinzana și ea tresări năpădită de fiori reci și perdù de pe obrazul ei în clipeală trandafirii cei gingași. Ea scia bine ce s'a întâmplat. Sus în ceru ochiul soarelui se infășură de niște dungi urieșe de nori negri ca miază noaptea cea furtunoasă. Roiuri de corbi flămânzi cronconeau a pierzare pe deasupra palatului, ear cuibul zorilor se cutropi în gătlejul pământului, ce se căscase, încât nu se mai vedea altă remășiță din aceea grădină minunată decât numai niște frunze arse, ce foeau foarte pe sus prin vobura vântoaselor turbate.

Vězându-se smeul scăpat din borta cea din zid, eși la fața lunei și se duse la o pivniță de peatră din dosul palatului. Aci trântind de două ori cu piciorul într'o ușă, o scoase din țîțini și cum șueră odată eși cu răpejune din fundul pivniței un cal năzdravan, ce arunca pară pe nări. Smeul îl duse și-i dete o baniță de jaratic, apoi încălecă pe el. Calul simțindu-și stăpânul pe spatele sale, necheză odată de tremură palatul și vuiră șapte hotare de nechezul lui cel puternic ca sunetul cerului.

După ce se învêrti smeul călare de câteva ori prin curtea palatului, intră la Ileana și la Ionică.

— Ionică Fetu-frumos grăi el, acum ești în mânele mele. Pot să te omor cu ce moar-

te vreu. Mi-am luat ănsé de samă să nu-ți iau zilele, că mi-ai făcut și tu mare bine.

Dar să te mături de aici, ca să nu ți-s'audă nici de nume, dacă-ți place să remăi cu viața.

Eată într'un sat de munte cale de două zile de la orașul împărătesei, era o vrăjitoare renumită în toată țara de vrăji și de făcetură, o babă hărcă, bătrână cu fața sbărcită, de spate incovăeată, cu capul chilug de ger, încât deabia se mai ținea ici și colea câte un fir aspru și sur. Ea știa meșteșugul de a incheza apele curgătoare, de a schimba oamenii în tricolici, de a opri ploile și alte multe farmecătorii.

Ileana Cosinzana prinsese de mult de veste babei și într'o sară trimese lui Ionică o pungă cu aur și-i spuse să meargă la baba aceea ca să-i vrăjească.

Ionică plecă adoua-zi și ajungând la vrăjitoare, ei dete punga cea cu aur, și îndată începù hărca a-i căuta de noroc.

Mai nainte de toate, ei zise baba, trebuie să se știe în ce stă puterea smeului. Du-te dar îndărăpt și fă ce-i face ca să afli taina aceasta, după aceea vino eară la mine.

Intorcându-se Ionică și întâlnindu-se cu Ileana, îi spuse ceea ce i-a descoperit vrăjitoarea.

În ce-alaltă zi Ileana se făcù bolnavă. Smeul întrebând'o ce o doare, ea nu respuse nimic, ci sta culcată cu fața cătră perete, oftând mereu. Smeul se apropia de patul ei și grăi cu milă:

— Ileană draga mea, deschide-ți gura și spune-mi ce-ți este?

— Nu i nimic, respuse earăși Ileana.

— Cum nimic, când tu zaci dusă și nu te poți scula din pat?

— Oh bărbate dragă! ți-aș spune și mi-e frică că te-i supara.

— Eu să mă supăr? când nu ți-am implinit eu toate dorințele tale? Mână-mă în matca focului și m'oiu duce pentru tine, cere ce vei vol și ți-oiu implini pofta, să știi că m'oiu lăsa în fundul mării.

— Nici nu te mân nicăiri, nici nu-ți cer să intri pentru mine în fundul mării. Dar mă ustură la suflet când vèd că te ferești de mine și nu vrei să cunosc eu nimic din tainele

tale. Eu ți-am deschis inima totdeauna, am împărtășit cu tine toate simțirile și toate cugetele mele. Tu ănsă nu vrei ca să mă bucur și eu de ceea ce trece prin gândul tău.

— Ce am ascuns eu de tine? Ce taină am și ce știi, să nu-ți spun și ție?

— Ce-ai ascuns? . . . Oh lasă-mă nu mă inbolnăvi și mai reu.

— Ba spune, sufletul meu, spune.

— Dacă este sa-ți spun, apoi ascultă. Tu știi că toată lumea se miră de faptele tale vitejești. Pe câți puternici n'ai biruit tu? Și s'a aflat vr'un împărat care să se poată bate vr'odată? Tu te duci singur în fața dușmanilor mulți că frunza și earbă, și vii acasă biruitor? Bine cum se poate întâmpla asemenea lucru? Eu împărăteasa și nevasta ta nu știu unde-ți stă ție acea putere grozavă! Nefericită de mine! Alți împărați n'ascund nimic de nevestile lor, numai tu te-ai aflat care să te poți stăpâni a-ți instrăina sufletul de cătră mine. Acum îți mai vine se măntrebi de ce am căzut la pat și de ce nu peste mult are să mi se sfarme sufletul de amărăciune?

— Ileană, Ileană, nu știu ce să zic când te-aud vorbind astfel. Imi vine să-ți spun și să nu-ți spun.

— Nu spune dacă vrei să-mi săpi groapa mâne, poimâne;—zise Ileana suspinând și întorcându-și capul ear cătră părete.

Smeul stete o leacă și se gândi. Apoi zise:

— Am să-ți spun, Ileană, cu toate că mi se pare că nu fac bine. Toată puterea și vitejia mea imi vine de la cal. Calul meu este mánzul unei epe, care se află la Mama Ciumei din marginea lumii de lângă mările albastre. El are șapte inimi de cal intrénsul și nu-l poate dovedi nici un șoiman din lume, fără numai doară vr'un frate de-al seu. Pe lângă aceasta mama Ciumei l'a vrăjit de mic și l'a uns în toată zioa până ce-a ajuns de trei ani cu untură de urs pe șele, încât cu el nu mi-e frică de oști întregi.

Auzind Ileana aceste, se arată mai veselă, și grăi:

— Par'că mi-ai luat o peatră de pe suflet, atât mă simt ușurată prin cuvintele tale.

După trei zile Ileana spuse lui Ionică cele ce a aflat de la smeu. Ionică plecă numai

decât la vrăjitoare și-i descoperi în ce stă puterea smeului

— Acuma, fétul meu, zise baba, pregătește-te de drum și te du până la sfânta Miercuri. Dacă n'a ști ca să te 'ndrepte la mama Ciumei din marginea lumii de lângă mările albastre, are să-ți arăte calea, ce duce la sfânta Vineri; ear dacă nici aci nu te-i putē folosi, atunci la sfânta Duminică nesmintit ai să afli în cotr'o bate țara smeoaicei.

Cum zise baba, așa făcū Ionică Fét-Frumos.

Puse la brău un paloș de argint și luă pe spate un arc și o tolbă cu săgeți și plecă în voea lui Dumnezeu în cale lungă. Se duse și se tot duse până ce ajunse la curtea sfintei Mercuri. Vězându-l sfânta Mercuri ei zise:

— Ce soartă te-aduce pe la noi?

— Sfântă Mercuri, Sfântă Mercuri, binecuvântată să fii de Dumnezeu și zioa ta să fie petrecută în posturi de cătră oameni. M'am abătut din drumul meu pe aice ca să te'ntreb, în ce parte de lume să afli eu pe mama Ciumei din marginea lumii?

— De mare lucru măntrebi! De spus nu pot să-ți spun, dar ține calul acesta și'ncalecă pe el. Are să te ducă până la soră-mea Sfânta Vineri. Cred că ea te a ști îndrepta.

Se luă Ionică și se duse la Sfânta Vineri.

După ce nici Sfânta Vineri nu știu să-i spue nimic de mama Ciumei, ii dede și ea un cal, de oare-ce calul celalalt obosise, încât deabia mai putea călca pe două picioare cum se cuvine.

În sfirșit ajunse Ionică la curțile strălucite a Sfintei Duminici. Intrând el în lăuntru fu poftit de cătră o slugă s'aștepte până ce-a veni Sfânta Duminică, care era dusă la bi erică.

— Ce vânt te-aduce prin curțile mele voi-nice, grăi Sfânta Duminică, sosind de la biserică

— Sfântă Duminică, Sfântă Duminică, luminată să fii de Domnul Dumnezeu și prăznuită cu rugăciuni și eu incetare de lucru de cătră creștini. Am venit înaintea feței tale strălucite ca razele soarelui, ca să faci bine și să îndreptezi drumul meu cătră mama Ciumei din marginea lumii. Am fost insurat cu Ileana Cosinzana din costiță floarea-i cântă, nouē împărății ascultă, și un vrajmaș de smeu mi-a luat-o din mână. Am gândit să mă bat eu el în pa-

loș pentru nevasta răpită, și mi-am luat de socoteală că m'a birui. Apoi am făcut ce-am făcut pân am aflat, că puterea cea strașnică îi stă în calul său, ce are șapte inimi băgate într'ensul de cătră mama Ciumei, la care se află mama calului; mai d'parte am descoperit că nime nu l'ar pute dovedi afară de voinicul ce-ar avea un cal, frate cu calul său năzdrăvan. Din clipita aceea m'am luat priu lume, ca doar oi da de mama Cium i, și pân acum am umblat fără pic de folos.

— Nu te amări, voinice dragul meu, căci ai plecat în ceas bun într'acoace. De la mine n'ai să și fără mângâiere. Ascultă dar și ia aminte bine vorbele mele. Mama Ciumei pe care-o cauți tu, este smeoaița cea mai afurisită, lăsată de duhurile necurate să trăiască spre binele și norocirea neamului spurcat al smeiilor și spre risipa și pustiirea neamului ominesc. Ea se hrănește numai și numai cu carne de om. Și această hrană i-o câștigă eapa îndrăcită, care-a fâtat pre calul smeiului, ce ți-a luat nevasta. Adecă. baba cea vrăjmașă tocmește cu anul argăți care să grijească de eapă la pășune. Ea plăt看ce o simbrice mare și la anul închiet dă voie argatului, să-și aleagă din herghelia de cai, pe care-i va plăcê. Eapa paște numai nopțile și baba face legătură cu cel ce se bagă la ea de argat, că dacă va veni dimineața fără eapă, ea să aibă dreptul a-i reteza capul. Câți voinici s'au apucat pân acum să păzească eapa smeoaiței, nici unul n'a scăpat cu viață. Tu ănsă du-te, învoește-te cu baba și gândește mereu la Dumnezeu. Na bețișorul acesta, și când vei fi la nevoiea cea mai mare, fă cu el de trei ori înspre codrul, ce va răsări înaintea ta. În sfârșit fătul meu, când te-a chema baba să-ți alegi calul, drept respătă, tu să pui ochiul pe un cal slab și deșelat și să nu te lași de el pân odată cu capul. Baba te va căina pentru gustul tău, și-ți va toca câte 'n lună și 'n soare ca să-ți iei un harmasar frumos și înalt, dar tu să nu primești de fel decât numai pe cel tăpălog ce vei zări svărcolindu-se în gunoiul cailor și chehăind ca de moarte.

— Așa am să fac, zice Ionică închinându-se sfintei Duminici și mulțămindu-i din suflet. Apoi sărutându-i mânele cele sfînțite de Dumnezeu se luă la drum.

Și se duse și se tot duse cale de trei zile și trei nopți, până ce se văzù pe creștetul unui munte, ce se înalță până la cer; de aici ochii lui întâmpinără în zarea întinsei depărtări o câmpie nemărginită albastră ca fața cerului resbunat. Erau mările albastre. Făcând departe pe coborișul muntelui, eată că pe o cracă de fag vede o pasere grozavă de mare, care sta neclintită, cu o aripă ruptă, ce spânzura în jos, și scotea din peptu boacete plângătoare. Ionică încordă arcul și punând o săgeată în el, îl îndreptă țintă cătră pasere, din a căreia carne gândea să vèneze în sara acelei zile. Dar nu ajunsê să ochească bine, când paserea strigă cătră densusul.

— Voinice, voinice, stăi nu da. căci bine știu eu gândul tău și unde te duci tu. Decât să me omori, mai bine îndură-te de suferințele mele și vino de-mi leagă aripa cea desghinată, căci ți-oiu fi și eu de folos cândva.

Ionică mișcat de mila paserii, aruncă arcul și apropiindu-se de ea, îi legă aripa și plecă mai departe.

Când se coborî de pe plaiul muntelui și ajunsese pe marginea mării, întâlni pe țermure un pește mare și gros, svărgolindu-se în năsip, el voi să-l pregătească de mâncare, căci era mai leșinat de foame. Dar nu apucă a-l prinde și din pântecel peștelui se auzi un glas care-i grăi așa.

Voinice, voinice, oprește-te și nu da! Ci mai bine du-te și taie cu paloșul o prăjină din copacul cela și mă rostogolește cu ea în valurile mării, că ți-oiu prinde și eu bine, când va fi mai rău de tine.

Lui Ionică i se făcă milă și făcù după cum ceruse peștele. Apoi mai merse cale de trei ceasuri și văzù pe-o coastă de munte pleșuv o casă urieșă ce părea alcătuită din lepezii, și bărne de stânci risipite. Soarele care era aproape să se cufunde în albastrul potop de apă, aruncă asupra mohoritei zidiri o lumină roșietică nălucoasă. Pe coșul casei, prin pari clătinați de vânt țioleau posderii de scafalii de om și corbii setoși de pradă cărduri, cărduri croncănind pe deasupra lor. Ear din fundul pustietății vântul aducea urlete înspăimântătoare de lupi hămisiți de foame.

Ionică apucă pe-o potică în sus și ajungând la casele din coastă, intră în lăuntru.

— Buna sara la voi, zise Ionică.

— Bine-ai venit, și auzi un glas ca de-o oală hărbuită, ce eșea dintr'o gură largă cât o șură. Era matahala de mama Ciumei, o babă de babă ce nu era nici om nici cal, căci capul ei de om era cât un stog de fân, și picioarele-i erau de cal.

— Da ce-ți poartă cioarele picioarele, vântul pērul, corbii ochii, de te-ai abătut pe la casa mea?

— Nici cioarele nu-mi poartă picioarele, nici vântul pērul, nici corbii ochii, dar am venit să-mi cerc norocul și să mă bag slugă la tine.

— La bună vreme ai sosit. Te așteptam cu multă nerăbdare, hurducă matahala din gură, hirjind niște dinți ca lopețele, și scanteindu-i ochii, care ardeau în fundul căpăținei ca două hopătăi roșii în adânimea codrului înopțat. La mine n'ai altă de lucru decât numai să duci o eapă ce țio-iu da la earbă, de sară până dimineața. Și dacă me-i sluji cum se cade, te-oiu mulțămii la anul implinit, cu o simbrie bună și cu un cal care ți-a plăcē din herghelia mea. Ear dacă mi-i perde o eapa și-i veni fără ea a casă, carnea ta să fie a mea și ciolanele tale a lupilor.

— Mē 'nvoiesc, zise Ionică, care nici nu se năzuea, ce are sē se întâmplē.

Așa ca mănē de cu sară, după asfințitul soarelui, Ionică încălecă pe eapă și se duse cu ea în câmp. Acolo descălecă și așezându-se pe earbă, se uită la eapă cum paște. De la o vreme numai ce simte că toate vinele îi slăbesc, capul îi cade la pământ, ochii i se painjănesc și adoarme ca leganat în somn greu ca și cum nu ar fi închis ochii de trei, patru nopți.

Când se trezește, luceafērul de dimineață era de o suliță pe cer. Se uită împrejurul său: eapa nicăeri. Da 'n coace, dă 'n colo, aleargă în sus, aleargă în jos în ruptul capului. În deșert toate opintirile sale. Nici nu vede, nici nu aude nimic. Un cutremur rece străbătū până în rărunchii sei. I se părea că ochii lui dau prin vēzduhul trierat de razele lunii, ca scăfārliile bortite, ce zărise pe casele ciumei, i se părea că aude urlate de

lupi și croncănituri de corbi. Multe spaime și stahii i se nălucea lui Ionică, și el sermanul rătăcea văitându-se și pālindu-l la crāmile.

Ajungând lângă o pădure numai ce vede că se lasă înaintea lui o pasere mare.

— Nu te spăriē, om bun, că sunt eu, paserea, pe care ai scapat'o tu de la moarte. Dar spune-mi de ce plāngi și te bocești pe vremea asta?

Ionică îi spuse cum a pierdut eapa și cum are să fie omorīt de mama ciumei.

— Liniștește-te și stăi aice că ți-o aduc eu îndată. Și paserea, care era împērăteasa păsērilor intră în codrul cel des și sburând prin el cruciș și curmeziș, începū a țipa de se strinserē la glasul ei pajuri urieșe, vulturi și șoimi ca norul. Ea le dede o poruncă pe limba păsărească să caute prin tufișuri, și prin ruji, și să strivească paserea străină, ce-a intrat noaptea aceea acolo. Se r-spândi neamul păsēresc prin codru ca locustele încāt erau câte zece până și la hucașul cel mai mic și cum întâlnirē paserea străină, care era eapa simeoic-i, se puserē pe ea cu pliscurile și dă-i și dă-i cu ciupitul pān'o scoaserē din codru și o silire să se facă ce-a fost.

— Ho! eapă afurisită, strigă Ionică vezēnd'o, și-i aruncă frāul în cap. Apoi plecā și ajunsē a casă înainte de rezārirea soarelui.

Mama ciumei era trează și sta lângă un cazan cu apă ce clocotea, și se legana încet pe picioarele ei de cal și din buze mārănēa un cāntec ce se părea că ese din clānțānitul māsēlelor.

Ea aștepta cu neastēmpēr pre voinic ca să-i reteze capul și să-l toarne cu picioarele 'n sus în cazanul clocotitor.

Dar când vēzū pre Ionică intrānd calare pe eapă, de ciudă și de otravă resturnā cazanul pe foc cu fundu 'n sus și-și încleștā ghiarele îndrăcite în pērul cel burzului și prins'a se trage de cap ș'a crășca din dinți de se părea c'au apucat-o nouzeci și nouē de nabādāi.

Ionică bagā eapa în grajdiul cel de peatră și intrā în casă.

— Ei, stāpāne, te slujesc bine?, intrebā Ionică.

— Bine, răspuse baba, aruncând pe sub genele cele tufoase chioriş o căutătură vrăj maşă inspre Ionică.

După aceasta, mama Ciumei eşi afară şi intră la eapă c'un biciu de foc şi prinse a o bate de mergea fum din spatele ei.

— Osândească-te Dumnezeu şi te pedep-sască cum a şti mai cumplit! așa te-as-cunzi tu?

Şi da baba mereu de-o făcea numai vână-tăi pe şele şi pe bot.

— La noapte ia sama şi te ascunde bine să nu te mai afle, că de te-a mai afla, te bat şi te pisez, până şi-oia face carnea bu-căţele!

Când sosi sara, Ionică plecă ear cu eapa la păscut. El îşi puse în gând ca de astădată să nu se coboare de fel de pe eapă. Dar de-abia trecu un ceas de vreme, şi simţi earăşi strecurându-i-se prin vine o slăbire ş'apucându-l o găimăceală, ce-l dovedea din ce în ce mai tare. El se opinti destul ca să nu doarmă, dar după ce mişcă de câteva ori cu capul încet încet, lunecă de pe eapă ca mort în earbă.

Atunci eapa perî de lângă el şi se făcù o mreană pe fundul mărilor albastre.

Când se trezi Ionică, se uită plin de uimire, neputând pricepe unde se află şi ce s'a'ntâmplat cu el. După ce-şi veni în fire se sculă şi plecă ear în toate părţile, bocindu-se amarnic. Acum luceafărul de dimineaţă se suise ca de două sulţi pe cer.

Umblând Ionică prin pustiul pământului ajunsese pe malul mării. Şi cum se uita el plângând de-alungul păturii nemărginite de apă, vede cu mirare tulburându se faţa lăuștită și luminoasă a mării și resărind din valuri, un cap mare de pește, a cărui solzi stecleau la strălucirea lunei călătoare prin aburi ca niște roțițe de diamant.

— Ce plângi și te tânguești, făcătorul meu de bine, grăi pește, spune ca la un frate, ca să te mângâi și să te scap și eu după cum ai făcut și tu cu mine.

Ionică îndată cunoscu ce este și descoperi peștelui pricina tânguirii sale.

Atunci peștele, care era împărat peste pești se umflă din urechi, se încruntă și prinse a cutriera mar a de la o margine până la alta

ș'a o rescoldi din adâncul adâncurilor de se părea că se potopește și se prăpădește lumea. Și'n fugele sale prin noianul de apă, el da de știre tuturor peștilor mici și mari să porneas-că care încotro, să restoarne și să scormo-lească năsipul și pietrele de pe fund, pă'n or afla o mreană ce a intrat noaptea acolo.

Și s'apucă seminția peștilor să implinească porunca împăratului. Și se făcù marea din față până în fund numai nămol și cir, și fer-bea și vijeea apa incheată și isbucnea câte o dată în sus în formă de munți, de gândeai că acum apucă luna, ce se infiorase și se fă-cuse roșie ca sângele.

Mreana sănziană era pitulată în năsipul adâncului, băgată de doi stânjini în pământu. Cum o simțiră chiții cei inspăimântători, por-nră după ea cu fălcile căscate! Ș'o alunga-ră ș'o goniră marea întreagă înlung și inlat muș-când'o. Atăta o fugărire ș'o inlențiră cu fălcile, încât la urmă fu silită să easă la față lângă mal și să se prefacă în eapă.

— Stăi eapa babei cea indrăcita. — strigă Ionică Fet frumos, vâzând'o. I-aruncă frêul în cap și plecă cu ea la stăpână.

Cum îl zări smeoica, se turbă de furie, prinse earăși a se trage de păr ș'a se svân-gioli ca apucată de spasmuri. Era aproape să plesneasă de incindarea și veninul ce-i străbătuse tot sângele.

— Ei, stăpână, îți place cum te slujesc? — o întrebă Ionică, când intră în casă.

— Place . . . răspuse baba, mornăind mai departe din gură niște cuvinte pe jumê-tate inghițite și clănțanind din măsele.

Și eșind afară se duse la eapă și luând un biciu de foc mai cumplit decât în rândul trecut, prinse a o măsura cu el pe spete și picioare, de părăia ciolanele în ea.

— Gândeam să te schinguiesc până nu-i mai putè resufla, trăsnească-te urgia cerească să te trăsnească! Dar te mai cerc odată; îți spun ânsè verde și curat că dacă nici la noapte nu vei putè vicleni pre păzitorul teu, îți turtesc capul ca la o șopirlă și te fac mii de fărâmi.

Când se lăsă negreața nopții, Ionică scoase la câmp pentru cea de pe urmă oară eapa babei. Cuprinzându-l somnul ca'n celelalte nopți, el căzù eară că înțepenit pe earbă. Luceafê-

rul era aproape când se desceptă. Umblă el pe țermurile mării cât umblă, se apropie de pădurea, unde s'ascunsese eapa în noaptea ăntei, dar nu se mai arată nici pește nici pasere.

Așa perzându-se el prin adâncă tăcere de noapte, cu groaza morții în sin, când era aproape de marginea unei păduri tufoase și dese, numai ce-și aduce aminte de bețișorul dăruit de Sf. Dumnică. Il scoate cum îi spusese Sf. Dumnică, și ce să vezi?

Copacul, din care era tăiat bățul, începuse a se scutura din rădăcină ș'a imprăștia ca un fior de vifor în toată pădurea de la un capet la altul. Și se trezire din somn stejarii și fagii și carpenii, însfirșit toți copacii de la cel mai mic până la cel mai înalt, și prinseră a se sguduși și a-și tremura crengile de se părea c'a resbit o furtună inspăimântătoare. Atunci, eapa, care era ascunsă în mijlocul pădurii, lovită și înțepată de spini și ghimpi, sări de acolo ș'o priuse la fugă. Pe unde trecea, crengile pliosc pe spate și peste bot, încât sta să-i sară ochii de usturime, până ce mai leșinată de atâte lovituri și plesnituri ce primise se pomeni că este din pădure.

— Ho! eapa babei cea vicleană, strigă Ionică cum o zări, — și încălecăud pe ea se'n-toarse a casă.

— Acum, stăpânz, mi s'a implinit anul, dă-mi simbria și hai de grabă să mi aleg calul, ce mi se cuvine, zise Ionică după ce intră la smeoaica, ce era umflată de ciudă și de mânie de sta să pornească

Ce era să facă baba? Trebuea să se ție de legătură. Deci se duse cu Ionică la herghelia cea de cai.

Acolo patrușprezece armasari sirepi, unul ca altul înalți și frumoși, ear de lături, tăvălit în gunoiu și mocirlă, o hărtoagă de cal chior, slăbănog de-ți era scărbă să te uiți la el atât era de pécătos. Cei patrușprezece armasari ănsă erau lipsiți de iuini. Smeoaica băgase inimele lor toate în hărtoaga ce se svârcolea în gunoiu, care c.a un mănz de doi ani de la eapa, ce o păzise Ionică

— Ei, alege-ți, care-ți place,—grăi smeoaica cătră Ionică

— Intr'adevăr, unul e mai frumos decât altul, zise Ionică, chiar unui împărat i-ar plăcè

s'aleagă între ei. Dar eu n'am gândit să m'arunc așa pe sus. Mie că unui omu sărac ce sunt nu mi s'ar potrivì un asemenea șoi-man. Toată lumea m'ar lua în ris, când m'ar vedè pre mine, opincă hirzobată, încălecat pe un asemenea puiu de cal frumos, eu m'oiu mulțămì cu cel ce zace cole în gunoiu. Acela-i de mine.

Mama Ciumei își incrunță sprincenele și se uită chiorș la Ionică, apoi prefăcându-și glasul a milă ș'a părere de rău, zise:

— Da cum, Doamne păzește, să te duci de la mine c'un cal atât de rău? Mi-ar fi rușine de moarte să plătesc astfel credința cu care m'ai slujit. Lasă-l la pustia să-l aibă, și-ți ia unul dintre iști zdraveni și voinici!

— Ți-am spus că dintr-o iști armasari nu pot să-mi eu. Dacă vrei să mi-l dai pe cel slab dă-mi-l, dacă nu, nu vreu nici unul.

Mai cercă baba să-i schimbe voea, spundu-i multe de toate; dar în sfirșit trebui să-i dea calul, ce cerea.

Atunci Ionică Fêt-Frumos se apropie de calul cel chior, îl sculă de pe gunoiu și încălecă.

— Ține-te și te n'țăpenește bine, dragul meu stăpân,—grăi calul și nechezând odată puternic, se ridică într'un sbor până în nori, de se vedea numai ca o pasere plutind prin înaltul văzduhului. Când se lăsă jos, pică în mijlocul mării; se cufundă de trei ori până se spală și se țăurăți bine, de sclipea ca plaiul cu flori dimineața pe rouă, apoi sbură cu Ionică pe mal

— Te spărieși, stăpâne! grăi el.

— Mă spăriei și nu pre! respunse Ionică.

— Acuma, cum să te duc, ca vântul ori ca gândul?

— Ca gândul, căci mă arde dorul cumplit.

Și se înalță calul în slavă și fugea, fugea, încât lui Ionică i se părea că stă pe loc nelclintit și pământul trece pe dinaintea ochilor sei ca glonțul din pușcă.

Când ajunse la frumoasa Ileana, o găsi plângend cu amar, încât de multele lacrimi se făcuse fântână în casă.

— Nu mai plânge. . . nu mai plânge, — strigă Ionică răpeziudu-se în brațele ei

Apoi degrabă eșirè amèndoi, se suirè pe calul năzdrăvan și se făcurè nevèzuți.

Smeul se afla dus la un ospeț, și pe când se veselea mai bine, calul seu necheză cu atâta înverșunare, încât îi căzî paharul din mână de se făcî hirburi. Îndată se sculă smeul și se dusă la cal, care arunca scânteii albastre din ochi.

— Ce-ai pățit de te-a ajuns dorul să nechezi așa de înverșunat? Poate nu ți-i bine pe aici?

— Ba, de mine este cum este, dar de tine-i rău. Ionică Făt-Frumos a intrat în palat și ți-a furat pre Ileana.

— Putem să mai stăm și să mai benchem tuim?

— Poți să te și culci și să nu te mai scoli, căci mi se pare că nu-i nedejde de ai mai ajunge. Calul lui Ionică este frate-meu și are într'ensul patru-spre-zece inimi, pe când eu am numai șapte. Fără să se mai întoarcă și să-și iee zioa bună de la mesenii cu care ospetase, smeul răpede se aruncă pe cal și s'așternî drumului ca și pana vîntului.

Luând drumul de-alungul se ducea smeul plin de turbare de se hurduca pămîntul sub picioarele calului și dinapoia lui se'nvolbau nori de colb.

Când era aproape să'nsereze, eată că ochii smeului dau de Ionică și de Ileana, care sburau cu calul lor pe sub boltă cerului. Își implântă el pîntenii în coastele calului, ca să se înalțe până la ei, dar în deșert, calul seu nu putea sbura prin slavă decît numai patru stînjini pe sus de la pămînt, pe când Ionică se clătina pe de-asupra lui, pe unde umblă tabăra norilor, ca o pasere ușoară. Așa se'ntreceau ei în fugă prin vîzduh până ce smeul obosindu-se, zise calului să spue fratelui seu de sus, ca să se coboare de-acolo că-l va ține cu jărătic și cu pară. Auzind calul lui Ionică aceste vorbe, le împărtăși stăpănu-seu. Atunci Ionică zise credinciosului seu șoimulean.

— „Spune, voinice, frate-tău, să-și trîntească stăpănul și să-l facă fărâmi, că eu l'oiu ține cu trifoiu nescuturat de rouă și l'oiu adăpa cu lapte dulce.

Cum auzi calul smeului cuvintele, ce-i trimise frate-seu, se'ncrenceni și se scutură odată de izbî pe smeul în colțul unei stînci încît să făcî numai bucățele. Îndată se lăsă Ionică cu calul seu în jos, și suind pe Ileana pe

calul smeului, se întoarseră îndărăt. Și Ileana prefăcî Curțile sale într'un măr de aur, apoi se luare și se duseră în împărăția lui Ionică Făt-Frumos.

Ajungînd Ionică Făt-frumos a casă cu frumoasa Ileană, îndată plecară la lacul zinelor, și trantind mărul de pămînt, ca din nimic resărîră pe mal curțile strălucite ale Ilenei dimpreună cu toate minunile ce se aflau într'ensele. Apoi se făcî o nuntă de o sută și de o mie de ori mai bogată și mai veselă ca cea aîntei. Fost-au la nunta aceasta și cumnații lui Ionică eu surorile sale, care cu toții plînseră de bucurie când vîzură pe Ionică, atît de nenorocit odineoară, eșindu-le înainte cu mîndra lui soție.

De aci înainte Ionică și Ileana viețuiră în fericire cerească cu dragoste nesfirșită unul cătră altul. Și'n trecerea zilelor de plăcere adese ori ei se puneau la fereastă și rătăcindu-și ochii în lungul lacului, cine știe de ce-și aduceau aminte, că numai ce luneca căte o lacrimă pe fețele lor. Lacrimi și aduceri aminte ce-i făceau se'ntinerească când îmbetrăneau, așa că poate trăsesc și astăzi și vor trăi cît va fi lumea și veacul.

M. P.

Convorbiri economice

de ION GHICA.

*Convorbiri economice de Ion Ghica, 1 vol. în
8 mic de 123 pagini.*

O scriere economică este o raritate la noi, și aceasta din o cauză foarte naturală, din lipsa de interes în public pentru asemenea scrieri, lipsă care earăși provine din părăsirea mai totală în care este lasată producțiunea bogățiilor în țară la noi. Noi nu producem ceva decît prin agricultură; industria și comerțul sunt cu totul părăsite sau lăsate în mânele străinilor. Idealul nostru economic este de a fi o țară agricolă servind restului Europei de *grănar*, pentru aprovizionarea ei foarte efină cu produse brute, și de *piață*, pentru desfacerea foarte avantajoasă a fabricatelor sale.

A eșl din această stare este, după cum ne

spune d-nul Ion Ghica în cartea pe care o analizăm aici, o chestie de viață și de moarte pentru noi. „Vânătorii funcționarilor publice și părăsirea industriei sunt peirea țerei acesteia“.

„Când generațiunile viitoare vor căuta în voluinoasele tipăriți ale acestor ani, să găsească care a fost starea de civilizațiune a societății noastre la finele secolului XIX-lea, trebuie să convenim că afară de înregistrarea faptelor politice și de o luptă crâncenă între partide, și pot dice mai mult între persoane, o sete nestinsă de putere, împinsă până la aberațiune, puține, foarte puține urme vor afla care să denote o cugetare serioasă, care să dovedească că această turburată societate a fost împinsă către studiile acelea care prin aplicațiunea lor la arte și la meșteșuguri fac gloria, bogăția și puterea națiunilor care joacă un rol în istoria civilizațiunii. A zice numai că voim să fim o societate democratică dar totdeodată a onora și suferi oțiositatea este o contradicțiune; democrația nu este compatibilă decât cu munca; numai în societățile aristocratice se poate tolera trândăvia; căci cel care voește să trăească din munca altora este un adept, un partisan natural ai privilegiului. Numai munca a desrobit societățile de sub jugul feudalismului; și o societate de oameni muncitori nu poate fi decât o societate democratică, ori care ar fi numele ce ar purta forma guvernului ei, precum o societate în care trândăvia găsește mijloace de traiu nu este în fapt decât o societate aristocratică ori cât s'ar intitula de democratică.

A combate setea de funcțiuni ale Statului, oțiositatea, prejudecățile industriale și comerciale, a deștepta în spiritul și în inima Românilor dorința de a se lupta prin inteligența și munca lor cu neamurile care sunt în fruntea civilizațiunii, este astăzi datoria cea mai sacră a publicistului Român.“

După ce astfel d-nul Ion Ghica stabilește în mod general nevoea de a ne deda muncii industriale și comerciale, d-sa caută a introduce în un mod popular oare-care idei economice și a trezi spiritul industrial și comercial în poporul nostru,

a-i arăta reul și nesiguranța la care este espus prin modul seu de traiu de acuma, și cauzele pentru care industria și comerțul nu înaintează la noi. Introducând mai multe personaje pe care le face să conversese împreună asupra diverselor lor interese—in care conversări constatăm cu părere de reu cam pre multe alusiuni la politica actuală, *tocmai lucrul de care cu drept bănuiește d-nul Ghica pe alții*—autorul prin organul unuia din ele desfășură diversele sale idei asupra stării noastre economice. El găsește una din piedecile cele mai mari desvoltării comerțului în *setea cea pre mare de câștig* de care sunt dominați acei ce se dedau acestei ramure de ocupație. Acest sistem „păgubește pe muștereu fără a îmbogăți pe neguțitor, e un sistem de camătă care storcând pe muncitor de tot fructul ostenețelor lui, sacă izvoarele producățiunii,“ căci sărăcia muștereiilor e sărăcia neguțitorului însuși; și mai cu folos e de a învêrti capitalul de trei și de patru ori într'un an cu zece și cu cincisprezece la sută decât să-l întorci odată fie și cu patruzeci sau cu cincizeci la sută. Atingând apoi concurența ce ne-o fac străinii, mai ales evreeii în lăuntruț țerei, autorul demonștră foarte clar că mijlocul de a scăpa de aceasta concurență și de grămădirea evreeilor în țară nu este nici oprirea lor la froctieră, nici gonirea lor din țară, doue mijloace cu neputin, de pus în aplicație. „În lumea industrială ca și în lumea fizică un loc nu poate sta gol. Când se ivește o trebuință, ea trebuie îndeplinită fără doar și poate; dacă în localitatea unde se ivește o trebuință nu se va gasi omul care s'o satisfacă, are să vină altul din vecinătate, din străinătate de peste munți și de peste ape; eată toată chestiunea evreeilor la noi ca și în Ungaria, Polonia și Bucovina“. Dacă nu avem între noi oamenii care să îndeplinească trebuințele noastre, *va trebui să alergăm la străini*. „În loc să ne facem tēmplări, tapițeri, croitori, cismari, curtieri, tinichegii, giangii, vāpsitori, zarafi, banchieri, mașiniști, ceasornicari, sculptori, noi nesocotim acele meșteșuguri care dau avere și independență și alergăm după acele șeptezeci de mii de posturi, la dispoziția cărora s'a pus o sută douezeci de milioane pe an, luate din sudoarea muncitorului nostru de pământ.“ Aice personajul în-

trodus de d-nul Ion Ghica citează un exemplu practic „cum un amic al seu Vasilică a gonit pe evreii care se aflau în satul lui, fără vot al camerei, fără decret domnesc, fără primar, fără doboranț și fără protest al consulilor“ *) și anume întocmind o erăsmă ținută de Români mai curată decât a evreului, cu rachiul mai bun și mai eficient, prin care a gonit pe crășmarul evreu, aducând cojocari Români din Focșani și făcând cojoace mai frumoase și mai eficiente decât croitorii evrei ce se incubase în sat, gonindu-i astfel și pe aceștia, și așa cu torsul și țesutul lănei, cu fabricarea de luminări de ceară etc. etc. Se înțelege că evreii de aici se vor fi dus în alt sat; „dar să ne inchipuim c'ar fi găsit pretutindene câte un Vasilică, te întreb, dacă evreul nu era să treacă granița?“

Prin astfel de argumentare practică și clară autorul caută a răspândi idei priincioase în poporul nostru, a trezi în el spiritul de activitate. Aci găsește autorul lipsa capitală, „voește și vei pute“ pare a-i fi devisa. Și într'adevăr, în privirea concurenței interioare nici nu este altă cale posibilă; apoi avem totodată și toate șansele de a isbuti, pentru că stau în favoarea noastră numărul, naționalitatea care ambele ne dau multe avantaje, apoi chiar și capitalurile. Numai vroința de a le scoate din lăzi, de a le întrebuința spre întreprinderi folositoare, și de a nu socoti industria și comerțul drept lucru de rușine, și îndată treburile vor merge înainte. Ne vom îmbogăți noi, și vom scăpa de pre marea imbulzală a străinilor și de toate pericolele ce aceasta aduce cu sine.

De altă părere suntem însă asupra întrebării pe care o tratează autorul în partea a III-a a scrierii sale asupra concurenței exterioare. Domnia sa susține liberul schimb și crede că e arăși numai prin energia individuală vom învinge concurența cea urieșă, nu a indivizilor, ci a *produselor străine*; aici credem că se înșală, pentru că avantajele nu mai sunt în partea noastră, ci în partea țărilor civilizate; număr, ghibăcie, știință,

mașine ce economisesc munca etc. etc., toate acestea fac că noi să nu putem produce de odată tot așa de bine și tot așa eficient ca țările străine. Până când vom fi în stare să facem aceasta va trebui, în *dauna publicului* să scumpim produsele industriei străine prin taxe impuse la frontieră, pentru a face mai avantajoasă cumpărarea produselor analoge ale industriei noastre. Publicul va cumpăra de o cam dată mai scump și mai rău; însă aceasta nu va fi pentru mult timp; cu un mic sacrificiu în prezent vom scăpa viitorul poporului nostru.—Aceasta e cu atât mai necesar cu cât inițiativa din lăuntru este ea însăși totdeauna împiedecată prin loviturile primite de la concurența exterioară. Câte fabrici nu s'au pornit la noi, și a fost nevoie să se închidă, ruinându-se întreprinzătorii? Românii prin aceste încercări se descurajează și lasă din ce în ce mai mult industria și comerțul în mâinile străinilor.

Slăbirea concurenței exterioare este deci chiar una din condițiunile întăririi concurenței interioare, a acelei energii individuale basată pe buna credință, pe care d-nul Ion Ghica caută cu atâta căldură să o trezească în sufletul Românului.

A. D. Xenopol.

Resumat de prelegerile populare

a

Societății Junimea, anul al VIII-le.

Prelegerile ținute de Societatea Junimea în fie-care an caută să infățișeze publicului un complex din idei asupra unei teme însemnate din viața omenească. Basată pe principiul că asemenea prelegeri nu pot avea vre o înrăurire decât întrucât materia tratată în ele va găsi în spiritul auditorului oare-care noțiuni omogene, norme de care să se poată prinde ideile espuse, Societatea Junimea a tratat până acum teme ce se referă la partea morală a naturii omenești. — Științele naturale atât în genere cât și acele ce se rapoartă în deosebi la om, ori cât de mare ar fi interesul ce ele

*) Amicul „Vasilică“ este d-nul V. Alexandri. Satul Mircești este un model; ori cine ar trebui să-l imitez.

pot trezi in noi, nu au fost atinse, decât foarte puțin, din cauză că publicul la care se adresează aceste prelegeri — și care este in mare parte femeesc — nu posedă suma acea de noțiuni cât de simple despre științele naturale, care este absolut de nevoie, pentru ca interesul să fie trezit, căci ceea ce nu trebuie să uite niciodată acel ce ține o prelegere populară este, că in o oară sau câte-va oare nu poate să introducă o sumă de idei cu totul noue in mintea cuiva, pr-cum le introducem in mintea copilului in timp de mulți ani.

Obiectul prelegerilor a fost in acest an *elementele de educație*.

Prelegerea introductivă a fost ținută de D. T. L. *Maioreescu*. D-sa espuse mai înainte care este înțelesul cuvintelor „elemente de educație,” și arată că ceea ce și-a propus societatea Junimea a trăta in acest an, nu sunt elementele interioare, individuale, care influențează asupra rezultatului educației, precum temperamentul, caracterul, agerimea mai mare sau mică a spiritului etc., ci acele exterioare care inriuresc din afară asupra ori căru individual pentru a desvolta știința lui, cu alte cuvinte, *mijloacele* de educație.

Mijloacele ănsă nu au un înțeles fără un scop oare-care. Pentru a afla care trebuie să fie țelul educației, D-sa analiză interiorul ființei noastre și o află compusă din douepărți: acea *intelectuală* și acea *morală*, înțelegând sub această din urmă simțirile, dorințele, năsuințele și voințele noastre. Deosebirea între aceste douepărți este insemnată: pe când inteligența este generală, comună și identică in privirea constituirii ei fundamentale la toți oamenii, nimic nu e mai deosebit decât partea morală între indivizi. Inteligența

se deosebește numai in privirea gradului de întinderii ei, partea morală chiar in privirea naturii ei. In privirea intelectuală oamenii apucă pe aceeași cale și ajung numai unul mai departe, altul rămâne mai in urmă; in privirea morală fie-care om apucă pe o cale deosebită; drumurile lor se incrușișează, se țese și se întreșese in modul cel mai variat.— Inteligența represintă deci elementul general in ființa omenească, moralul din contra elementul individual.

Omul, fiind înainte de toate individ, urmează de aice numai decât că elementul care joacă *de la sine*, din natură, mai mare rol in viața fie-cărui om, este *elementul moral*. Modul general sub care acest element își manifestează existența sa este *dorința*, năzuința sau ori cum vom numi tinderea aceea a sufletului nostru spre a ajunge la ceva, a pune posesiune pe ceva. Din această predispunere naturală a ființei omenești rezultă că dorința in sine nu poate fi niciodată mulțămită. Putem mulțămi cutare sau cutare *dorință specială* a noastră prin ajungerea obiectului ei; dorința in sine, adică predispunerea aceea a sufletului de a dori vecinic, nu se poate stinge decât odată cu viața. De aceea indată ce noi ajungem obiectul unei dorinți a noastre, ea renaște pentru alt obiect sau altă formă. Starea unui suflet in timpul cât ține dorința este următoarea. Cât timp șansele de implinire a ei sunt mai puternice, atâta timp predomineste *mulțămire* in suflet, care culminează atunci in momentul când dorința e indeplinită pentru a scăde apoi răpede, făcând loc unei alte dorinți. Dincontra când șansele contrare sunt mai puternice atunci simțim *durere* care nu numai că culminează in momentul când

obiectul nu mai poate fi ajuns, dar lasă urme adânci în suflet și pentru viitor. Lumea este ănsă astfel că împlinirea dorințelor este mult mai rară decât neîmplinirea lor; de aici rezultă că *cea mai însemnată cauză de nefericire omenească este dorința ce vecinic se naște în sufletul omenească.*

Scopul vieții omenești este de sigur binele și fericirea, și spre *adeverata fericire individuală* culminează ori ce dezvoltare a omenirii. Toate progresele generale, a omenirii, a popoarelor sunt măsurate după rezultatul ce produc asupra vieții individuale. Dacă deci omul naturei caută de la sine fericirea sa în *viața dorințelor*, și dacă această cale se constată a fi falsă și rătăcită, urmează numai decât ca educația, care este tocmai înriurirea omenirii asupra individului și formarea acestuia spre o viață oare-care, trebuie să aibă de scop a face să *predomnească în ființa omenească elementul intelectual asupra celui moral*, a da individului prin desvélirea minții sale mijlocul de a se opune dorințelor ce vecinic îl muncesc, de a le infréna atunci când ele trecénd peste cercul în care se pot împlini, devin un element de nefericire.

Mijloacele de educație ce societatea întrebuintează pentru a forma sufletele tinere a generației pe care o crește, trebuie deci să fie astfel, că desvélind în om inteligența să o cultive *în așa mod, încât ea să nu devină o sclavă oarbă a dorințelor unui om, ci un control asupra lor, o putere mai mare decât ele.*

Să nu creadă părinții de familie că și-au îndeplinit menirea lor când au dat copiilor lor o educație necesară numai pentru ca un om să-și poată câștiga existența, fie chiar în modul cel mai strălucit; cât timp un om

și-a dezvoltat inteligența, numai cu scopul de a-și crea un *mijloc pentru împlinirea dorințelor*, atâta timp nu a făcut nimic pentru fericirea sa; ba din contra, avénd un mijloc în care se crede mai mult de cum poate ar trebui, dorințele vor sporì în peptul său, și neajungerea lor va mări nefericirea sa. A dezvoltă inteligența numai ca mijloc de hrană, sau cu scop de a câștiga prin ea onori și avuții, este a lucra în contra scopului adevărat al educației, este a înmulți șansele nefericirii omenești.

Mijloacele de educație trebuie așa dar să desvolte în om conștiința despre lucruri, idei *mai presus de individ*, și să caute prin înflăcararea individului pentru aceste generalități, să-l deslipească de individualitatea sa, și deschizéndu-i astfel un câmp cu totul altul pentru mulțămirea interioară decât îndeplinirea dorințelor individuale, să nu lege soarta lui de întâmplătoare imprejurări. În viața de familie, în misteriiile religiei, în gustarea frumosului, în resunetul vieții naționale, în ocuparea științifică pentru știința însăși, eată sferile în care omul poate gusta o fericire naltă, singura mare, singura adevărată și pe care omul poate să o ajungă prin faptă, ceea ce nu se întâmplă niciodată cu fericirea ce o aflăm în împlinirea dorințelor. Nu doară că aceasta din urmă ar trebui exclusă cu totul; și ea e basată în natură, și ea e de o mare energie, și ea este legitimă și ne procură înalte mulțămiri. Dar omul nu trebuie să devină sclavul ei; în inteligența sa el trebuie să creeze o cumpănă pentru reținerea elementului moral. Pentru aceasta i-a fost dată.

Educația adevărată, cea conformă naturei omenești este deci cea care se ba-

sează pe elementul general din ființa omenească, pe *elementul ideal*.

În prelegerea a doua Domnul *A. D. Xenopol* vorbește despre *cele cinci simțuri*.

Înțelesul acestei prelegeri în șirul unor materii ce aveau de obiect elementele de educație, fu stabilit în chipul următor: elementele de educație ce se analizează în acest an sunt mijloacele *exterioare* care conlucrează la formarea și dezvoltarea ființei omenești. Sufletul se pune în atingere cu lumea din afară prin mijlocirea simțurilor; de aici se înțelege că cele cinci simțuri joacă un rol de căpetenie în educație.

Trecând apoi la analiza acestui rol, D-sa presupuse o ființă omenească inzestrată cu suflet, însă lipsită cu totul de toate cinci simțurile. Ființa aceea are conștiința existenței sale, dar această conștiință se pierde în un tot nedefinit; ea nu-și simte marginile materiale, deosebirea ei de cealaltă lume. În lăuntrul ei lucrează în gol legile gândirii; mișcărilor simțirii, urei și iubirii se poartă ca niște valuri, fără cauză, fără obiect. Dând apoi acestei ființe pe rând, pe rând cele cinci simțuri, d-sa desfășură comoara de noțiuni, de icoane, de idei, ce căpătăm prin ele din lumea din afară, și care legate împreună prin legile gândirii, frământate prin simțiminte, porniri și năzuințe, dau naștere acelei lumi interioare particulare sufletului omenesc.

Simțul general (așa numit a pipăitului) ne dă știință despre marginile noastre materiale, despre corpul nostru și despre deosebirea sa de alte corpuri, apoi știință despre aceste în raport cu corpul nostru făcându-ne să aprehedim însușirile lor de moale, aspru, vârtos, neted, grunțuros, luciu ș. a., de asemenea despre

formă și despre distanță; de asemenea cunoaștem prin el simțimentul durerii și acel al plăcerii fizice.

Gustul și mirosul ne dau știință despre lucrurile priincioase și cele nepriincioase corpului nostru, despre acele corpuri pe care le putem asimila cu al nostru pentru a-i da înțărare și putere, și despre acele ce-i pot face rău. De asemenea ele produc în noi simțimentul plăcerii sau a desgustului fizic. Mirosu apoi ne mai întinde ideea îndepărtării.

Aceste simțuri au de caracter comun că ele ne transmit impresiunile prin *atingere directă* cu obiectele din care purced, că prin urmare ele ne dau cunoștință de *lumea cea mai apropiată* și că se referă mai cu samă la existența *noastră fizică*. Prin ele nu cunoaștem atâta lumea în ceea ce este ea, ci în raportul ei către noi. Aceste simțuri sunt subordonate necesităților existenței, ele sunt sclavii trupului nostru și se pot numi cu drept cuvânt *simțuri materiale*.

Cu totul altele sunt celelalte două simțuri, văzul și auzul. Cel de'nteu ne dă cunoștință de forma lucrurilor, de așezarea, relațiile și raporturile lor în spațiu, de mișcărilor ce ele fac unul în privirea celuilalt; cel de al doilea ne dă știre despre natura din lăuntru a acestor lumi, a acestor forme, prin vocea ce purcede din centrul lor și care ne pune în comunicare cu acea natură internă în care ochiul nu poate să străbată. Aceste două simțuri servesc și pentru trebuințele individuale; dar rolul lor principal nu este acesta, menirea lor este de a aduce sufletului *cunoștința lumii* în care ne aflăm, fără a o pune numai decât în legătură cu ființa noastră. Lumea aceea ce o privesc prin aceste două simțuri

nu există ea pentru noi, ci noi pentru dănsa. Frumuseța naturii strălucește și atunci când doarme sau se stinge ochiul omenesc; armonia glasurilor ei resonă și atunci când urechea nu le primește. Aceste simțuri nu sunt deci subordonate existenței individuale. Ele înalță pe om la cunoștința lumii, și se referă la suflet nu la trup, la idee și nu la materie, și de aceea se pot numi *simțuri ideale*. Din aceste două simțuri, acel al văzului este mai strălucitor, mai bogat; al auzului mai intim, mai adânc; unul privește coaja, altul pătrunde în lăuntrul ființei, unul ne pune în contact mai mult cu natura cealaltă, auzul ne deschide lăuntrul sufletului omenesc: de aceea și este „acel simț care ne părăsește cel de pe urmă atât în somn cât și în moarte“.

Aceasta lume ce se naște din atingerea impresiunilor transmise sufletului de simțuri cu legile acestuia, are nevoie de a fi pururea improspătată și întărită prin lumea cea exterioară din care a purces. Noi formăm pe lângă icoanele de la obiectele exterioare, o sumă de altele, deduse din aceste, care cu cât se îndepărtează de ele, cu atât sunt mai slabe, mai palide, mai supuse rătăcirii. Din câte-va observări noi deducem adevăruri generale: știința; din câte-va împrejurări, prin care am trecut, reguli de purtare practică; din câte-va idei exterioare țesute cu temerile și speranțele noastre, visurile sau chinurile ce ne încântă sau ne muncesc. Toate aceste ănsă au nevoie de *adeverire prin lumea reală de unde le am luat*. Știința are nevoie de coperământ pentru a verifica adevărurile ei. Esperiența practică ne învață pe fie care zi valoarea purtării noastre, și împrejurările reale ne arată ce erau într'adevăr visurile sau temeri-

le noastre.— Nu numai atâtă, dar *fericirea și nefericirea cea mai puternică este earăși produsă prin icoane a le simțurilor*. De aceea e moartea atât de crudă, de aceea îndepărtarea produce dorul, de aceea tot ea ucide iubirea, pentru că omul astfel este făcut că el vrea să primească prin simțuri icoana celui ce iubește, să audă vocea lui, să atingă ființa lui; tot de aceea ura conduce la nimicirea ființei urite, și infine oamenii încorporează în fapte și lucruri vizibile simțurile lor cele mari, momentele cele mari din existența lor în bine și în rău: nuntă, moarte, doliu, presente și amintiri, serbări și monumente, toate acestea pornesc din puternica realitate a lumii simțurilor.

Dacă este așa, atunci urmează că lumea introdusă prin simțuri va avea rolul cel mai mare asupra formării sufletului omenesc, asupra educației. De la lumea ce se va introduce prin simțurile lui, va atârna mai cu samă rezultatul dobândit, nu de la idei abstracte despre lucruri ce ar trebui să vadă și să audă în adevăr. Precum nu poate să-l mulțamească vorbirea despre mâncare, băutura, căldură sau frig, astfel nu poate să-l mulțamească vorbirea despre forma, despre virtute, morală etc. etc.

Resultatul educațiunei va atârna deci de la lumea încunjurătoare mai mult decât de la ideile abstracte. În zădar vom predica noi copilului morala și purtare exemplară dacă nu o vede în familia sa, în societatea în care trăește. În zădar vom căuta să trezim în sufletul său cultul frumosului dacă nu-i vom deprinde ochiul și urechea cu închipuirile acestuia. Chiar învățământul pentru ca să poarte fructe, trebuie să fie basat pe icoane vii, care

vorbesc de mii de ori mai clar sufletului, decât palidul lor reflex prin mintea aceluia ce ne spune despre ele.

Dacă omul ănsă aspiră după mulțămirea individuală și dacă această mulțămire este atunci mai puternică, când se face prin simțuri, atunci vom înțelege ușor, care sunt simțurile ce trebuie mai ales cultivate în om, care sunt acele ce trebuie nutrite mai bine cu elemente potrivite naturei lor. De sigur nu vor fi acele animale ci acele omenești, acele ideale. Dacă fericirea omului aceea adevărată constă nu în împlinirea dorințelor ce se referă mai mult la existența noastră individuală, ci în mulțămirea aspirațiilor noastre ideale care tocmai ne deslășesc de individul nostru, atunci se înțelege ușor că lumea ce va trebui să căutăm a introduce mai cu samă în sufletul nostru, va fi aceea a ochiului și a urechei; în închipuirile țesute din imaginile acestora vom deprinde sufletul a-și căuta mulțămirea și nu în gădăirea simțurilor materiale sau a aspirațiilor noastre individuale atât de strins lipite de materie. Nu în plăcerile corpului, în beție, mâncare, în avuții vom pune fericirea noastră, ci în arte, științi, religie, naționalitate, familie și alte bunuri de aceste.

Pentru generațiile viitoare a poporului nostru este deci de mare însemnătate *incunjurimea în care trăim astăzi*: În sinul unei vieți dedate plăcerilor fizice, unde virtutea și moralitatea sunt atât de rari, unde frumosul este mai cu totul necultivat, unde ordinea lipsește de pretutindeză, nu poate crește o generație cu aspirații ideale, cu purtare morală, iubitoare de ordine și aplicată spre frumos, după cum o cere esența ființei omenești. Starea noastră de astăzi ne face res-

punzatori nu numai către noi dar către generațiile viitoare. Prin sfaturi și învățături abstracte nu ne împlinim datoria, ci numai prin exemple, prin fapte.

Lumea simțurilor e atot puternică; de densa trebuie îngrijit.

— În prelegerea a treia Domnul T. L. *Maiorescu* vorbi despre *religie*. *)

D-sa începă prin o cercetare a stărei religioase a poporului nostru și constată două direcțiuni. Unii, și aceștia formează marea majoritate a poporului, cuprinzând și toată partea lipsită de cultură, cred că e indeajuns a introduce din vrăsta cea mai tână niste forme religioase în mintea copilului și a le urmări apoi în decursul vieții, astfel a-l învăța din cea mai frăedă vrăstă cu oarecare rugăciuni, cu formele exterioare a mersului la biserică, a spovedaniei etc. fără ca să se pună un preț mare pe *pătrunderea în înțelesul acestor forme religioase*. Această direcțiune este cea clericală și este pornită din ideea, că religia prin puterea ei are o înțurire instinctivă asupra omului și că înțelegerea este cu totul secundară.

A doua direcție reprezentată mai ales în clasa cultă și mai ales în acei atinși de civilizația apusană, aruncă religia cu totul. Neținând în samă formele seci urmate de majoritatea populației, ea aruncă totodată și ceea ce s'ascunde în acele forme; ea crede religiunea un element de prisos, sau fără a se înălța cu mintea atât de sus pentru a cuge-

*) Această prelegere și aceea despre familie erau să fie ținute de D. V. Pogor. Imprejurări de familie ănsă îl împedecă; de aceea D. Maiorescu îl suplini în prelegerea asupra religiei și D. G. Roiu în cea asupra familiei, rămând aceasta după prelegerea despre elementul estetic, pe când în programă e înainte.

tă dacă religia este necesară sau nu, ea o lasă în părăsire, ferindu-se de a o întâlni în calea sa și împăcându-se cu dănsa cum poate mai bine în momentele cele mari de nefericire prin care omul trebuie să treacă în viața sa.

Aceste direcții sunt greșite și una și alta și prin urmare aceea nimerită este o cale mijlocie între ambele.

Direcțiunea care caută să lese la o parte religia, se înșală asupra unui punct de căpitanie, anume ea necunoaște că *religia este basată în natura omenească*, că ea nu poate să dispară, că prin urmare părăsirea ei este părăsirea cultivării unei activități esențiale a ființei noastre, este o scădere, o degradare a ei.

Pentru a demonstra că religia este basată în constituirea chiar și întocmirea firei noastre, trebuie să ne dăm samă de această constituire însăși. Sufletul nostru astfel cum avem conștiință de el, este un complex de idei, simțiri, dorinți etc. care are pe lângă alte însușiri și aceea de a se îndoi oarecum asupra sa însăși, de a-și îndrepta puterile cugetătoare asupra iusăși ființei sale pentru a se percepe pe sineși. Analizând, prin această putere, conținutul sufletului nostru, noi descoperim în el două elemente: unul care provine din afară, de la *impresiunile* ce lumea exterioară le face asupra noastră, altul care este propriu sufletului și care conține *puterile* acestuia de a percepe, înșira și coordona impresiile materiale ce ne vin prin simțuri.

În adevăr lumea exterioară ne trimite impresiunile sale prin calea simțurilor, prin atingere materială cu corpul nostru, cu organele și nervii simțurilor. *Impresiunea se face acolo unde se face atingerea materială*; icoa-

na obiectelor se desemnează pre retină, sunetele lovesc timpanul urechei, impresiunile pipăitului, gustului, mirosului, se fac sub piele, pe nervii ce le transferă crierului. Pentru ce nu simțim noi aceste impresiuni acolo unde se produc? Ce împrejurare ne face a vedea obiectul afară din ochiul nostru, a referi sunetul la corpul de unde provine ș. a. m. d.? Pentru ce aruncăm noi afară din noi impresiunile materiale și le referim la cauza din care purced? Această lucrare nu poate de sigur să provină de la simțuri, de la impresiunile materiale, căci ea este cu totul de altă natură.—Dar nu numai atâta; sunetul lovește urechea noastră, impresiune materială; după cât-va timp eară lovește urechea, earăși impresiune materială; noi percepem însă nu numai aceste impresiuni, ci încă și altă ceva, *restimpul dintre ele*. Avem conștiința de timpul ce trece între o impresiune și alta. Dacă perceperea sunetului provine din impresiuni exterioare, de sigur că aceea a restimpului dintre ele, nu poate fi atribuit unei asemenea cauze, de vreme ce noi avem atunci conștiință de *lipsa oricărui impresiuni materiale*. Este deci ceva în interiorul nostru care stă oare cum la pândă, veghează și atunci când nu ne ating impresiuni interioare; și tot aceasta putere interioară este și aceea care referă impresiunile văzului și spațiul de unde au purces.

Această putere interioară este spiritul sau sufletul, neatârnat de lumea exterioară, de impresiunile ce ea ne trimite. Ea mai posedă încă o însușire de căpetenie, care este de o însemnătate deosebită pentru obiectul de față, pentru religiune; aceea însușire este tendința acelei puteri interioare de a cerceta *causa* oricărui fenomen cu care intră în atingere. În-

trebarea după *causa* lucrurilor este de esența sufletului omencsc, este o normă fundamentală a întocmirii sale. De întrebarea *pentru ce?* nu putem scăpa niciodată, pentru că este una din formele naturale după care sufletul înșiră și coordonează în lăuntruul seu toate impresiunile primite și toate fenomenele ce rezultă din aceste.

Această întrebare după *causa* lucrurilor, omul și-o pune și asupra propriei sale ființi, prin posibilitatea ce are de a reflecta asupra sa însuși. El nu poate niciodată să scape de întrebările *ce sunt eu? de unde vin? unde mă duc?* și altele de felul acesta.

Existența sa este ănsă incunjurată de mister. O deslegare definitivă a acestei întrebări nu este cu puțință.

Omul este deci silit, prin constituția sufletului seu, a se întreba despre *causa* existenței sale, și tot prin natura sa el este pus în neputință de a o afla. De aice necesitatea unui *sistem de răspunsuri care să mulțamească macar întru cât-va—pentru un timp—aceste cumplite întrebări*. Acest sistem de răspunsuri ce omenirea și le formează în mod deosebit, după timpuri și popoare, este ceea ce se numește o religieune. Din aceste se înțelege că religieunea este o necesitate naturală. Ea poate să îmbrace diverse forme; când este formulată mai științific, pe o clădire de demonstrații, pe convingere și nu pe credință, ea se numește metafisică. Metafisica și religieunea nu sunt decât două forme deosebite a aceluiaș conținut.

Religieunea nefiind deci ceva întâmplător, ceva convențional, ci din contra partea cea mai serioasă, mai adâncă a activității sufletuștii, după cum se poate vedea aceasta chiar de pe nemăsurata ei putere și de pe genera-

litatea ei, urmează numai decât că ea trebuie să fie luată în băgare de samă în educațiune.

Cum trebuie ănsă să se facă aceasta? Este oare indetulătoare acea ocupare cu religieunea precum o vedem în clasa aceea de oameni care cată numai la formele ei esteriore, la botez, împărtașenie, serbări, posturi, rugăciuni etc. De sigur că nu. Însemnătatea religieunii pentru educațiune atărnă de la *înțelegerea ei*. A se învăța pe copii mici, când ei nu sunt ăncă în stare de a înțelege niște formule seci, a deprinde pe poporul necult earăși numai la respectarea unor forme esteriore, este a nimici religieunea, căci conținutul ei, ceea ce-i mai prețios, se deprinde a fi trecut cu vederea, și forma sacă esterioreă este privită ca lucrul de capetenie. Religieunea devine numai un *instrument de asuprire și de dominare*. Prin câteva șiruri de noțiuni *neînțelese*, introduse în capetele incapabile de judecată, punem un frâu inteligenței și voinței lor pentru a le conduce după plac. Astfel a făcut catolicismul în care cultul se face în o limbă necunoscută poporului (cea latină), astfel mai ales Jesuitismul, care a predominat popoarele, introducându-le din copilărie prin calea instrucțiunii, în niște idei care nu le înțelegeau, dar care rămăneau prinse de dënșca și cum s'ar fi prefăcut în o parte constitutivă a ei, pentru care idee erau gata oamenii să sacrifice tot, și care erau pentru ei mai pre sus de ori ce judecată, fiind intrate acolo mai înainte, ca aceasta să poată pune stăpânire pe dënșele.

Vroim ca religieunea să devină un *mijloc de educațiune*, să nu ne mulțamim cu împlinirea formelor esteriore; să nu învățăm pe copii de mici a recita formule seci pentru ei, ci să

le explicăm acestea atunci când le vor pute înțelege; să nu deprindem pe popor numai cu ținerea formelor religiei ci să-l facem să pătrundă în adâncimea, frumuseța și măreția religiei, ori care ar fi aceasta. Un început se vede la noi în predicile introduse acum pe la biserică prin care câtă să se introducă în mintea ascultătorilor înțelegerea religiei. — Tot atât de periculoasă este însă pe de altă parte direcția cealaltă care, confundând fondul cu forma, aruncă împreună cu această din urmă, care-i pare sacă, și conținutul cel prețios a celui d'entăi. Unul din sprijinele cele mai puternice a societății se clatină prin aceasta. Religia fiind apoi deapănarea în cea mai strinsă legătură cu morala, cu întrebările ce se referă, la bine și la rău, licența se răspândește pretutindene, pentru că nu este dat ori și cui de a găsi o rețineră și un sprijin analog în forma științifică a religiunii, în metafizică.

(Va urmă.)

CONTRA ORTOGRAFIEI

impuse școlilor române de Ministeriul Instrucțiunii Publice.

„Regulele orthographice ale limbii române adoptate de ministeriul instrucțiunii publice și al cultelor și introduse în toate școlile de orice grad de învețământ. Bucuresci, imprimăria statului, otelulu Șerban-Vodă, 1871“.

În adevăr, nu este nici un popor în toată Europa de astăzi, care ar fi fost menit de soartă, să sufere mai mult de năvălirile barbarilor, ce au cutrierat Europa centrală și meridională în decurs de douăsprezece secole și mai bine, decât poporul român. Atât Goții, Hunii și Avarii, cât și Cumanii, Ungurii, Turcii, Mongolii și mulțimea nenumărată a celorlalți barbari au inundat pe rând pă-

mântul Daciei, prădându-l și pustiindu-l de-a lungul și curmezișul. Însă prin aceste năvăliri n'au suferit Românii numai în privința materială. Desele devastări a nimicirii cu timpul și cultura, civilizațiunea lor română, ce o adusesse cu sine străbunii Românilor de la Roma cea bătrână, așa încât coloniile lui Traian uitare în urmă până chiar și a scrie și ceți. Dovadă pentru această uitare este împrejurarea tristă din istoria literaturii noastre, că noi nu posedem nici un monument literar scris în limba românească de străbunii noștri din evul mediu, și al doilea că Românii, după ce cerul politic al Daciei se mai înseninase puțin și-i îndemnase și pe dășii, să iee parte la rădicarea edificiului culturii moderne, au fost siliți, ca să împrumute de la Bulgari alfabetul cirilic și a învăli limba românească într'un veștmânt slav. Acest veștmânt străin a acoperit apoi făța limbii românești până pe la sfârșitul secolului trecut, din care cauză cea mai mare parte din învețării Europei considerau limba românească, unicul monument viu al originii noastre române, drept un dialect slav, și pre noi, care vorbim această limbă, drept un popor de aceeași origine, de care ne este și limba. Împrejurarea, că Românii, venind în contact cu Bulgarii secole întregi, împrumutaseră câteva cuvinte slavice, îi făcură pre străini, să susțină și mai tare, că limba românească este o limbă slavă, și că credința Românilor, că limba lor este soră cu celelalte limbi române, se reduce numai la o ilușiune națională vană.

De aici nimic n'a putut fi mai natural, decât acea încercare a bravilor români S. Clain și G. Șincai, de a lepăda alfabetul cirilic și în locul lui de a reintroduce

pre cel latin uitat, invitând totodată și preceialalți români. ca să urmeze exemplul lor. (Elementa linguae Daco-Romanae, sive Valachicae, composita ab *Sam. Klein* de *Szad* Ord. S. Basillii M. etc. locupletata vero et in hunc ordinem redacta a *G. G. Sinkai* ejusdem Ord. A. A. L. L. Phil. et S. S. Th. D. Vindobonae 1780. — Această gramatică a edat-o a doua oară *G. Șincai* la anul 1805, făcând multe schimbări ortografice, care în edițiunea întâi lipsise cu totul.) Și în adevăr, această primă încercare a aflat în curând imitare și la alți români. Cel de'ntăiu după *Clain* și *Șincai*, care a scris o gramatică românească cu litere latine, este *Cl. Molnar* (V. Gramatica sa română-germană, tipărită la Viena în an. 1788.) După dănsul urmează *S. Körösi*, (Orthographia latino-valachica. Claudiopoli 1805), *I. Budai*, (Fundamenta grammatices linguae Romanicae seu ita dictae valachicae usui tam domesticorum quam extraneorum accommodata. — Această gramatică, care a fost gata de tipar încă la anul 1805, a rămas netipărită). *G. Rosa*, (Untersuchungen über die Romanier oder Vlachen. Pesth 1808). *M. Boiagi*, (V. Gramatica sa românească sau macedono-vlachică, tipărită la Viena 1813.) *P. Maior*, (Orthographia rom. sive valachica, una cum clavi, qua penetralia originationis vocum reserantur. Budae 1825). *I. Bob*, (V. Dicționarul seu, tipărit la Clusiu 1822.) *I. Alexi*, (V. Gramatica sa românească, tipărită la Viena în an. 1826). *N. Manu*, (V. Orthoepia sa, tipărită la Sibiniu 1826). *T. Laurian*, (V. Tentamen criticum etc., tipărit la Viena 1840). *D. Bocriu*, (V. Planul seu, tipărit la Sibiniu 1841). *T. Cipariu*, (V. „Principiale de limba și de scriptura“ din „Organul Luminarei“.

Blasiu 1841) etc. și alte opuri, și așa mai departe până la Societatea academică română din București.

Însă pe cât de nimerităși de salutară a fost pe de o parte ideea de a desface limba românească de vëlul bulgaric, cu atâta de greșit și fatal a fost pe de altă parte principiul ortografic, pe care l'au statornicit *Clain* și *Șincai* pentru scrierea limbei românești cu litere latine; și dacă astăzi ortografia românească este cea mai confusă dintre toate ortografiile limbei omenești, ceea ce recunoaște și ministeriul instrucțiunii publice, atunci această confuziune ortografică este numai o consecință neaparată a principiului așa numit *etimologic* a d-lor *Clain* și *Șincai*, care s'a adoptat mai mult sau mai puțin de toți filologii și filologastrii noștri. Blăstêmul greșelei de regulă constă în aceea, că greșala produce earăși greșală și în urmă confuziune. De aici principiul etimologic, greșala capitală a ortografiei noastre, a produs mai departe și alte rătăciri filologice, care au mărit confuziunea ortografică. Etimologii noștri adecă, fără ca să aibă nici măcar ideea cea mai elementară despre aceea ce se numește istoria limbei, fără ca să cunoască, după care lege se întâmplă diferențarea limbei în dialecte, și ce va să zică caracter individual la dialecte, cred firm și tare, că diferențele limbei românești de cea latină clasică sunt numai un rezultat al corupțiunii fonetice, care s'a introdus în limba noastră prin feluritele influințe ale popoarelor barbare, cu care au venit românii în contact. Deci spre a scăpa limba de aceste așa numite „corupțiuni fonetice,“ de care se împiedecă la fiecare pas principiul etimologic, au inventat încă un principiu nou, care se ține pretutin-

dine de mână cu principiul etimologic, și care n'are de scop mai mult nici mai puțin, decât numai a nimici forma modernă individuală a limbei românești, „*reduchendu limb'a la una forma mai omogenia, mai primitiva*,” ca așa să poată vedea străinii cât colo, de ce origine ne este limba. *) Numai epoca, până unde trebuie să se reducă limba, ca să devină curățită de acele corupțiuni barbare, este la feluiri etimologi, felurită. Unii cred că ar fi bine, de a o reduce până la epoca înainte de năvălirea Goșilor, alții până la Traian, alții până la limba latină populară de pe pământul Italiei, alții până la limba latină clasică, și earăș; alții până la limba latină veche de pe timpul Scipionilor.

De oare ce ănsă din nenorocire afară de epoca limbei latine clasice nu le sunt cunoscute nici unuia celelalte epoce din istoria limbei, de aceea și direcțiunea reducerii variază după direcțiunea, ce și-o iuchipuesc apriori, că ar fi apucat limba în decursul istoriei sale.

De aceea nu trebuie să ne cuprindă nici o mirare, dacă intimpinăm pre unii etimologi, reducând limba până la epoce, care n'au existat nici odată în istoria limbei, de când a învățat omul a vorbi. La acestea toate se înțelege de sine, că acest principiu nou, de a curăți limba de corupțiuni fonetice, cere neapărat, ca și ortografia limbei să țină pas asemenea cu reducerea ei. De aici ne putem explica destul de chiar, de ce principiul etimologic al lui Șincai nu este identic cu principiul etimologic al lui Clain, de ce principiul ortografic al lui Mol-

nar se deosebește de principiul etimologic al lui Șincai și Clain, de ce ortografia lui Körösi, care este basată tot pe principiul etimologic, este altul decât ortografiile etimologice ale lui Molnar, Șincai și Clain și așa mai departe până la anarhia totală a ortografiilor de astăzi, ale cărora număr este atât de mare căți indivizi români se cred a fi filologi de frunte și pretind a cunoaște mai bine decât ori-care altul „*forma mai omogenia, mai primitiva*” a limbei românești. Și cine nu știe, că numărul acestor filologi este egal cu numărul total al românilor, care știu a ceti și a scrie românește!

Totuși ănsă șirul cel lung al ortografiilor limbei românești n'a ajuns la sfârșit cu ortografia societății academice. În zilele din urmă ale lunii trecute a primit națiunea română în posesiune impusă încă o ortografie, despre care voi să relatez aici cât se poate mai pe scurt.

Această ortografie nouă poartă numele de „*Regule orthographice ale limbei romane adoptate de ministeriul instructiunii publice și alu cultelor și introduse în toate școalele de orquare gradu de învețământu*” și ni se prezintă în forma unui „prescript-verbal” al consiliului permanent. Așa dară noi avem aici a face cu o ortografie oficială, care este un eveniment extraordinar în istoria ortografiei noastre. Indată la început cetim, că „avându în vedere divers tatea orthographieloru que se observă în limba scrisă și typărită, inuât nu numai fie-quare carte, ci și fie-quare individū 'iși are orthographia sa particulară; considerându greutatea que intimpină din aquastă confusiune, atât școlariii quând invață a citi și a scrie, quât și chiar publiculu maturū, neavându o regulă, de quare să se țină; considerându

*) „Ob majorem evidentiam latinae radice linguae nostrae” (Körösi, op. cit. pg. 9, not. 2.) „Ad manifestandam originationem vocum, aut proximam conjunctionem valachicae linguae cum Latina et Itala” (P. Maior, op. cit. § 4); ș. a.

quò, systema de orthographie introdusă in școle de fosta ephorie la anul 1858, dupe dezvoltarea que a luat limba de atunci in coci, a degenerat și numai (sic) corespunde necesității que se simte astăzi; considerându quò pône quând societatea academică... va reeși a dota limba cu o gramatică și orthographie,*) școlele nu mai pot rămâne in chaosul que domnesce, și quare impedică progressul; consiliul permanent s'a intrunit in „ședința din 28 Octombrie 1871“, „sub președința D-lui Ministru al cultelor și instrucțiunii publice“, și „in dorința de a face să dispară această anarhie orthographică și ajunge la o uniformitate in modul de a scrie și a ceti, a stabilit pentru școle următoarele regule“.—Pentru această „dorință“ merită in adevăr atât „consiliul permanent“ cât și D. Ministru Tell toată recunoștința. Nu așa însă și pentru „regulele orthographice“, cu cari s'a încercat „consiliul permanent sub președința D-lui Ministru al cultelor“ de „a face să dispară această anarhie orthographică și a ajunge la o uniformitate“ prin introducerea lor in mod obligator in toate școalele din România.

Dacă un ministru poate ave dreptul, de a impune unei națiuni regulé ortografice, după care trebuie să se scrie, este o chestiune, care, dacă aș putea a o pertracta aici in un spaciu așa de îngust, ar pierde pe jumătate din valoarea sa. Pentru aceea mă mărginesc aici de a face numai o observațiune la aceea, ce ar trebui să facă un ministru de culte, când respunsul la întrebarea de sus ar fi favorabilă pentru dăn-

sul. Și această observațiune constă in cuvintele foarte importante ale renumitului ortograf german R. v. Raumer: „Ori și cum, nu poate încăpe nici o indoeală, că bărbații, cărora le incredințează statul greoa misiune, de a stabili regulé pentru o ortografie, pe care voește a o introduce in mod oficial, trebuie să cunoască din fundament chestiunea, ce au să pertracteze. La aceasta însă se cere astăzi mai mult, decât își poate inchipui cineva. Căci atâta ar trebui să știm numai decât, că aceste lucruri (chestiunea ortografică), in aparență mici, sunt numai marginile extreme ale întregii scrutațiuni limbistice. Cel ce voește să stabilească astăzi regulé ortografice, trebuie să cunoască cu esactitate stadiul present al cercetărilor limbistice și pe basa acestora să întâmpine cu consciință clară chestiunea ortografică“.*)

Dacă privim acuma regulé ortografice din „prescriptul-verbal“ al consiliului permanent din punct de vedere al condițiilor, ce pune R. v. Raumer unui ministeriu, și care au valoare absolută pentru fie-care ortografie de pe fața pământului, suntem siliți a spune, că D. ministru Tell s'a înșălat in bărbații, cărora le-a „incredințat greoa misiune, de a stabili regulé pentru ortografia“

*) Până când ideile mucezite și teoriile aprioristice ale filologiei din evul mediu vor predomină in „societatea academică“, până atunci mai degrabă se va întoarce Prutul in sus, decât să isbutească această societate, „a dota limba cu o gramatică și orthographie“.

*) Jedenfalls kann darüber kein Zweifel sein, dass die Männer, denen der Staat die schwierige Aufgabe anvertraut, Regeln für eine obrigkeitlich einzuführende Orthographie aufzustellen, gründlich Bescheid wissen müssen, um was es sich handelt. Dazu aber gehört gegenwärtig mehr als so Mancher zu ahnen scheint. Denn das sollte man nachgerade wissen, dass diese scheinbar kleinen Dinge nur die äussersten Spitzen der gesammten Sprachforschung sind. Wer hier regelnd eingreifen will, der muss deshalb den gegenwärtigen Stand der Forschung genau kennen, und demgemäss der orthographischen Frage gegenüber mit klarem Bewusstsein seine Stellung nehmen“. Gesammelte sprachwissenschaftliche Schriften von R. von Raumer. Frankfurt a. M. & Erlangen 1863, pg. 301—2.

limbei românești, și că D-nii *A. Orescu, Aron Florian, G. Zalomit, Al. Marin* și *Dim. Petrescu* nu cunosc nici măcar din depărtare principiile și rezultatele limbistici moderne. Din contra „regulele ortographice“ stabilite de d-lor sunt și vor rămâne numai un conglomerat confuz din toate sistemele ortografiei etimologice, ce maltratează neconținut limba românească începând de la ortografia lui *Clain* și până la ortografia cea plină de autoritate a societății academice din București, și care a putut avea o valoare științifică doară numai la învățării evului mediu.

Acuma să trecem la constatarea acelor defecte atât filologice-științifice, cât și practice, care sunt cu deosebire bătătoare la ochi.*

Mai întâi, după ce autorii ne-au făcut cunoscut „literele alfabetului“, la care adaug și literele *k, q, w, x, și y* ca litere, „cu quare se scrie limba română“ stabilesc principiul fundamental al ortografiei. Acest principiu care la întâia privire s'ar părè cel mai inocent și mai potrivit dintre toate principiile ortografice, este următorul: „a scrie după quum vorbim, fără a întrebunța pentru or quare sunet al limbii mai multe litere de quât pe quea correspundinte.“ De oare ce ănsă „in limbă se audă nisce sunete“, precum sunt vocalăle *ɤ* și *ɤ̃* și consonantele *m, ɱ, ɳ* și altele, „pentru a quârora expresiune lipsescă din alfabetă literele correspundinți“, vedem indată, că acest principiu începe a schiopăta chiar la întâiul pas. Drept este, că autorii cred, că această lipsă se poate inlătura foarte lesne prin „oare-quare semne convenționali, precum suntă; semnul scurtării *˘*, accentul circumflex *ˆ*, accentul ascuțit *ˊ*, accentul grav *ˋ* și semnul *ˆ*, quare, puse d'asupra vo-

calelor și de desubtulă unor consunante, le modifică valorea, făcându-le capabile de a exprime aquele sunete“. Dară aeeastă cre-dință devine vană, indată ce domnii membri ai consiliului permanent declară, că „in-tre-buințarea aquestor semne, n'are de scopu numai inlesnirea de a exprime tôte sunetele limbii și de a scrie, în virtutea principiului fundamental, după quum vorbim; *ci totu odată de a scrie quicerile intr'unu modu raționalu, după forma loră originară*“, sau cu alte cuvinte, că principiul etimologic al lui *Clain* și al urmașilor săi este idolul, la care se inchină și d-nul *A. Orescu* dempreună cu colegii săi. ănsă precum etimologii antecedenti rătăciră pe căile cele mai obscure intru urmărirea „formei originare a quicerilor“, tocmai așa pățesc și autorii „regulelor ortographice“ ministeriale. D-lor scriu vocala cirilică *ѣ* cu *a, e, i, o* și *u* și cu semnul scurtării *˘* de asupra, și pre *ѣ* earăși cu *a, e, i, o, și u* și cu semnul accentului circumflex *ˆ* de asupra, pr. *barbă* (lat. *barba*), *răspundă* (lat. *respondeo*) *silbaticu* (lat. *silvaticus*) *rötundă* (lat. *rotundus*), *făcătoru* (de la participiul *făcutu*)... *pâne* (lat. *panis*), *vântu* (lat. *ventus*), *în* (lat. *in*), *fântână* (lat. *fontana*), *sântu* (lat. *sunt*).

La aceste esemple afară de *făcătoru* „forma originară“ este forma limbii latine. Sunt ănsă o mulțime de alte esemple, „unde forma originară“ se deosebește foarte mult de forma cuvintelor latine. Așa scriu d-lor *röndunică, lăngă, după, să, vedă* cu *ö, ú, ê, ä, ë*, deși în limba latină se află scrise cu *u, o, o, i, i: hi rundo, longus, de-post, si, video* ș. a. De aici în zădar și-ar frământă cineva creerii, ca să afle cauza rațională a acestei diferențe, cu toate că autorii susțin, că d-lor scriu „in-

tr'ună modă rațională, după forma originară“ a cuvintelor. Noi știm, că consonantele finale din cuvintele limbei latine nu le-au suferit limba românească, ci le-au tocit cu totul; așa din lat. *quod*, tocindu-se consonanta *d*, a ramas *quo*, de unde ortografii noștri, punând de asupra vocalei *o* semnul scurtării *˘*, au format cuvântul românesc *quă*, pre care îl și scriu cu *ă* „după forma lui originară.“ Din contră din prepozițiunile latine *de-post* sau *du-post*, *) pe când consonantele finale sunt *st*, formează d-lor cuvântul românesc *după* cu *ă* și nu cu *ă*. Un *i* scurt din limba latină a trecut in limbile romanice in *e*, pr. lat. *videre*, rom. *vede*, it. *vedere*, prov. *vezer*, fr. vechiu *veeir* etc. Tot așa din lat. *silvaticus* au format limba it. *selvatico*, esp. *selvatico*, port. *selvatico*, etc. Pre *ș* din *vșd* îl scriu domnii autori cu *ș*: *vșdu* (p. 7), pe când pre *ș* din *sșlbatic* îl reduc la lat. *i* și-l scriu cu *i*: *sșlbatic*. Din forma arică primitivă *asanti*, tocindu-se *a* de la început, a ramas in limbă sanscrită *santi*, eară in limba latină vechie, cu prefacerea lui *a* din mijloc in *o*: *sonti*, și cu tocirea lui *i* final: *sont*. Pe când limba latină clasică, prefăcând pre *o* in *u*, a format din *sont sunt*, limba latină poporală care este mama limbilor romanice a păstrat pre *o*, de unde it. *sono*, esp. *son*, prov. *son*, fr. *sont*. D-nii *A. Orescu* etc. scriu pretutindine *sunt* cu *u* din cauza lui *sunt* din limba latină clasică, pe când pre *ș* din *rșndunică* îl scriu *ô rșndunică* din cauza it. *ron-dinella*, prov. *irondella*, fr *hirondelle*, deși acest cuvânt in limba latină clasică se află scris cu *u*: *hirundo*.

La multe cuvinte, precum se presupune, au

*) Comparează lat. *de* cu fr. *du* lat. *senebricus* cu rum. *in-tunericu* ș. a.

dat d-nii autori de mai multe „forme originale“. Așa scriu d-lor o dată *pștrezș* cu *ș* (pg. 9), altă dată *păștrăș* cu *ă* (pg. 10), și cine mai știe, ori de nu cumva incurând vor da și de alte origini și vor scrie *pștrezș*, *pș-trezu* sau *pștrezu*. In multe locuri se află scris *i* in loc de *i*, pr. *in*, *inquăt*, *intimpină*, *introdusă* (pg. 3 sq.) in loc de *in*, *inquăt*, *intimpină*, *introdusă* și o mulțime altele. La pg. 3 aflăm scris *considerând* de trei ori cu *ă* și apoi *alergând* cu *â* (pg. 7). In limba românească se află, precum știm, un număr forte mare de cuvinte străine, ale căroră „formă originară“ ne este adese ori cu totul necunoscută. Multe din aceste cuvinte conțin vocalele *ș* și *ș*, pr. *nșdușalș*, *nștșrșu*, *nșșșp*, *stșlp*, ș. a. Pentru scrierea acestor vocale după principiul etimologic nu există iu „regulele orthographice“ nici o normă, și de aceea trebuie să găcești, cum se scrie de exemplu cuvântul *nșșșp* cu *nșșșpu*, *nșșșpu*, *nșșșpu* sau *nșșșp*. Din latinescul *sibi* picând *b* dintre *ii*, a ramas in limba românească mai înainte *sii* și apoi după contractiunea acestor *ii* in *i* forma *și*. Acest *și* a primit mai târziu la început un *ș* fonetic ca razim: *șiș*. Tot pe această cale fonetică s'a născut și *ș* din *șmi*, *ști*, *și* *șș* și a. Precum pentru *ș* din cuvintele străine, așa lipește și pentru acest *ș* o regulă etimologică in ortografia ministerială, și de aceea autorii acestei ortografii îl scriu când cu *'i*: *'iș* (pg 3), când cu *i*: *iș* (pg. 7). Tot această confusiune domnește și in „modulă rațională“ al scrierii diftongilor. Noi știm că *e* intonat se prefăce in diftongul *ea*, de câte ori in silaba următoare se află sau se aflase vocala *ă*, pr. *ceapă*, *leagă*, *inceată*. Dacă *ea* este preces de vocala *i*, sau de conso-

nantele labiale *p, b, m, v, f*, atunci diftongul *ea* își pierde vocala *e* și din *ea* rămâne numai *a* pr. *piară, pată, imbată, masă, vară, fată*. Față cu această regulă eufonică a limbii românești principiul etimologic al ortografiei oficiale pretinde în principiu ca *e*, unde se preface în *ea* și *a*, să rămână tot *e*, numai însemnat cu „accentul ascuțit” de asupra lui, pr. *cépă* etc. În practică însă scriu aceste reguli atât *é* și *a* cât și chiar *ia*: *sémă, chiamă* (pg. 10), *masă* (pg. 10), *invață* (pg. 3), *iar* (pg. 11) tocit din *iară* și format din *ero* (lat. *vero*), ș. a.

Interesantă este încă o „regulă orthografică”, care ne spune că „substantivele și adiectivele feminine terminate în *e*, priimind articolul *a*, formeză diftongul *ea* prequam: *carte cartea* . . . “ Cu toate acestea citim pretutindine *orthographie*, însă articulat nu *orthographiea* ci *orthographia* cu *a* în loc de *ea* după o regulă, care stă în contradicție cu regula ortografică de sus. Și așa mai departe se află pertractat tot vocalismul limbii românești, grămădind o contradicție una peste alta și o neștiință rară de „a scrie ȋicerile într’unu modu raționalu, după forma loră originară”.

Tot la acest rezultat ajung „regulele orthographice” și în privința scrierii consonanțelor derivate. Așa zic ortografii consiliului permanent, că „*c* cu *h* se întebuițeză spre a se scrie ȋicerile derivate din limba ellenă în locu de *h* seu *k*, prequam: *Christosă, Christiană, Chrestină* . . . “ Dacă trebuie să o scriem cu *ch* până chiar și cuvintele românești străvechi de origine grecească, atunci de ce d-lor înșii calcă această regulă ortografică și scriu *carte* (pg. 3) gr. *χάρτης*; *scólă* (pg. 3) gr. *σχολή* și nu *charte, schólă* ?

Asemeu cer de la noi, ca să scriu *ph* în loc de *f* în „ȋicerile derivate din limba ellenă și mai cu sémă terminii tehnici, pr. *graphită*..,“ pe când d-lor iușii ignorează această regulă scriind pretutindine *diftongu* cu *f* și nu *diphthongu* cu *ph*. Din compozițiunea cuvântului latin *eccum* sau *ecce* cu pronumele *iste* și *ille* a format limba românească *acest* și *acel*. D-nii ortografii ministeriale preind, că aceste cuvinte să le scriem cu *qu* în loc de *c*: *aquestu, aquelu* „după forma loră originară”. „ȋicerile *stergu, asternu, desteptu* ș. c. l. de și se aude la dênsele sunetul lui *т*”, pretind ca să „nu se scrie cu *sc*, ci cu *t*.” Ne este cunoscut, că limba românească a prefăcut un *e* latin înainte de două consonante în *ie*, ceea ce au făcut și celelalte limbi romanice. Dacă acest *ie* se află preces de *t, d* și *s*, atunci aceste consonante dempreună cu *i* trec în *ț, ȋ* și *ș*, pr. *țară* (lat. *terra*), *șes* (lat. *texo*) ș. a. Însă nu *t* preces de *s* se preface în *șt* și nu în *sț* (compar. *acest* cu *acești*). Dacă d-lor sufăr această regulă caracteristică la cuvintele *țară, șes, șede* ș. a., atunci nu pot precepe acea rațiune etimologică, de ce să o ignorăm la cuvintele *așterg, ștern* ș. c. l. Cât pentru *desteptu, asteptu*, d-nii membri ai consiliului permanent nu-și cunosc meseria de fel. Că-i din rădăcina verbală primitivă *spak* a format limba sausr. *spaç*, zendică *çpaç*, germ. *speh*, lat. *spec*. Grecul însă a strămutat pre *k* în locul lui *p* și pre *p* în locul lui *k* zicând *σκεπ (σκέπ-τομαι)* *). Românul urmând aici exemplul limbii grecești, a făcut din lat. *spec scep*: lat. *ad-spec-to, de-spec-to* rom. *ascep-t, de-scep-t* și nu *a-step-t, de-step-t*. Și această confuziune or-

*) Pentru această strămutare comp. franc *etincelle*, vechiu *estincele* și *stincele* cu lat. *scintila*, rom. *măgar* cu rom. maced. *gomar* ș. a. ș. a.

tografică merge tot mai departe până la sfârșitul „prescriptului verbalu“, arătându-ne astfel înșii autorii acestei ortografii „sub președința d-lui ministru al cultelor“, că „considerându greutatea que intimpină din acuștă confusiune“ nouă ortografică, „atât școlarii quând invată a citi și a scrie, quât și chiar publicul maturu“ dempreună cu consiliul permanent, „neavându o regulă, de care să se țină“, „anarchia orthographică“ prin aceste „regule orthographice“ n'a „dispărutu“ intru nimică, ci din contră confusiunea a devenit mai mare și mai nesuferită.

V. Burla.

POESIE.

ISOLAREA.

Traducere din Lamartine. *)

(Première médit. poétiques I.)

Când soarele apune, ades cu intristare,
Eu mă așez pe munte, sub un bătrân stejar;
Pe văi atunci în voe se primbl'a mea catare,
Priveliști la piceoară-mi s'arată și dispar.

Ici murmură părăul cu undele-i spumoase
Ce șerpuind departe în întuneric pier;
Colo se'ntinde lacul cu ape lenevoase,
Din care steaoa serei se'nalță lin pe cer.

Amurgul mai aruncă o zare de lămină,
Pe plaiurile'ncinse cu codri 'ntunecoși,
Pe când în caru-i de-abur a umbrelor regină
Se sue, și'nălbesc în cale-i nouri groși.

Un glas de rugăciune din turn prin aer zboară,
Și'mprăștiie departe a sale tremurări;
S'oprește călătorul, ear clopotul de țară
Cu șgomotele serei unește-a lui cântări.

Atâtea frumusețe mă lasă'n amorfie,
Nu simt nici desfătare, nici farmec răpitor;
Pe lume al meu suflet e'n lungă rătăcire:
Nu-i pentru morți vre-un soare de viață datător.

Zadarnic de pe dealuri privirea-mi se'ndreptează
Spre mează-zi, spre crivăț, spre zori și spre apus,
Și'n lung și'n lat intinsul pământ îmbrățișează,
Eu zic: „de ori și unde norocul meu s'a dus.“

Ce-mi folosesc colibe, văi, case aurite,
Deșertăciuni din care tot farmecu-a pierit?
Voi stânci, păduri, părăe, singurătăți iubite,
Ea numai vă lipsește și toate au muțit!

*) O altă traducere a acestei poezii de D. N. Schelitti s'a mai publicat în Convorbiri vol. II No. 13.

Când soarele-a sa cale începe sau sfârșește,
C' un ochiu de nepasare eu mersul lui urmez;
Pe-un cer senin sau negru resare, asfințește,
Ce-mi pasă? De la zile nimica nu sperez!

Să pot urmă pe soare, când aerul despică,
Deșerturi și pustiiuri ori unde aș vedé;
Din câte luminează, eu nu doresc nimică,
De la înșinsa lume nimic nu pot avé!

Dar poate de-alui margini dincolo, mai departe,
Pe-alt cer unde lucește un soare-adevărat,
Dac' aș puté odată de trup a mă desparte,
Eu aș vedé aceea ce-atâtă am visat!

M'aș îmbătă acolo din unda mult dorită,
Aș intălu acolo șperanță și amor,
Ș'averea ideală, de suflete răvnită,
Ce n'o cunoaște-aice șarmanul muritor.

Odor fără de nume, de ce până la tine
În carul aurei nu pot să mă avént?
De ce să stau în locuri străine pentru mine?
Ființa-mi nu-i făcută pentru acest pământ.

Când frunza în câmpie din codri e picată,
Se'nalț'un vânt de sară și de pe văi o ia;
Și eu întocmai samén cu frunza cea uscată:
Luați-mé, reci vânturi, de-aici ca și pe ea!

S. G. Vărgolici.

BIBLIOGRAFIE.

Ioan C. Lerescu. Manual de Istoria Comerțului, a Industriilor și Economiei politice, pentru școlile profesionale. 1 vol. București 1872. Prețul 2 l. n. 50. b.

P. N. Voinescu. Formulare sau Modele de acte administrative și judiciare necesarii la execuțiunea legii de expropriare etc. 1 vol. București, Danilopol.

A. Pelimon. Paul și Virginia, traducere din Bernardin de St. Pierre. București. Prețul 2 l. n.

Melisedec, episcopul Dunărei de Jos. Lipovenismul, adevă șchematicii sau rescolnicii Rusești.

A. D. Xenopol. Cronologia raționată a istoriei universale, pentru pregătirile de Bacalaureat. Iași, Tipo-litografia națională. Partea I. Prețul 1 l. n.

— Despre învățământul școlar în genere și în șpecial despre acel al istoriei. id. Prețul 1 l. n. 50 b.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui T. N. Iașii. După cum cereți, uitarea eternă o va ține în șinul șeu fidel.

D-lui I. G. B. După cum cereți, focul va nășturi îndrăzneala.

D-lui Osc. Ea șnteia, pre multă umbră și nici o lumină; la a doua nici umbră macar...

— Domnii care s'au adresat la redacțiune cerând îndeplinirea numerilor ce le lipseau le-au primit acuma?

Red.